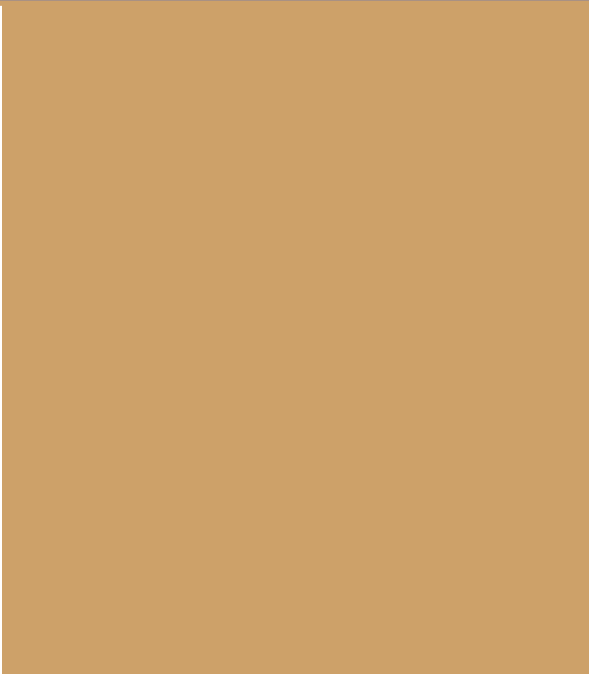

Energietransitie

Onderzoek naar kennis, houding en
gedragingen van inwoners op het gebied
van de klimaat- en energietransitie

Oktober 2020
Gemeente Leidschendam-Voorburg

Colofon

- *Dit onderzoek en de analyse van de resultaten zijn uitgevoerd door L. Vossen en K. Gremmen (respectievelijk BI analist en onderzoeker) bij de gemeente Leidschendam-Voorburg. Dit rapport is ook door hen opgesteld.*
- *Vragen naar aanleiding van de inhoud van dit rapport kunnen worden gesteld bij de accounthouder duurzaamheidsinitiatieven via evtuinen@leidschendam-voorborg.nl.*

In deze rapportage

Inhoudsopgave

In deze rapportage	2
Inhoudsopgave	2
Aanleiding onderzoek	3
Samenwerken aan een energiestrategie	3
Onderzoek naar de beste aanpak	3
869 respondenten	3
Belangrijkste resultaten	4
Resultaten enquête	5
Thema 1: Doelgroepenanalyse	5
Thema 2: Besef	7
Thema 3: Zorgen	8
Thema 4: Kennis	11
Thema 5: Motivatie	13
Thema 6: Omgevingsnorm	16
Thema 7: Samenwerken voor duurzame oplossingen	17
Thema 8: Koopwoningen	21
Kleine aanpassingen	23
Grote aanpassingen	26
Thema 9: Huurwoningen	30
Thema 10: Afsluitende vragen	34
Onderzoeksverantwoording	35
Achtergrond invullers	35
Respons en toegepaste weging	37
Doelgroepensegmentatie	37
Onderzoeksmethode	38

Aanleiding onderzoek

Hoofdstuk 1

Samenwerken aan een energiestrategie

Op dit moment zijn bijna alle Nederlandse huizen en gebouwen nog aangesloten op het gasnet. Samen zorgen ze voor flinke CO₂-uitstoot. De overheid heeft bepaald dat onze energievoorziening in 2050 volledig duurzaam moet zijn. Het stoppen met het gebruik van aardgas voor het verwarmen van woningen en gebouwen wordt ook wel de energietransitie genoemd. De gemeente Leidschendam-Voorburg stelt voor deze overgang een energiestrategie op. Inwoners en ondernemers moeten zelf stappen maken. De gemeente wil hierin ondersteunen en onderzoekt daarom de best mogelijke aanpak. In de overgang naar meer schone energie is het als bewoner belangrijk om mee te denken met de gemeente. Zonder overleg kan de gemeente namelijk niet beslissen wat er in woningen en bedrijven gaat veranderen. Er is dan ook geen handboek van wat er precies moet gebeuren omdat elk gebied, wijk of stad anders is. Het proces om naar een aardgasvrije wijk te gaan zal overal een beetje verschillen.

Onderzoek naar de beste aanpak

Om de verschillen tussen verschillende inwoners beter in kaart te brengen, is een enquête opgesteld. De enquête was gericht op twee deelvragen: Welke kennis, houding en gedrag hebben inwoners op het gebied van de klimaat- en energietransitie? En welke motivatie hebben inwoners voor klimaatvriendelijk gedrag, en welke potentie ligt er om dit gedrag te verwezenlijken? De antwoorden op deze vragen bieden nieuwe inzichten en handvatten om tot de beste strategie te komen naar een aardgasvrij Leidschendam-Voorburg.

869 respondenten

Uiteindelijk hebben de antwoorden van 869 inwoners die hebben deelgenomen aan de enquête geleid tot de inzichten in dit rapport. De inzichten uit dit onderzoek vormen input voor toekomstige keuzes van de gemeente Leidschendam-Voorburg op het gebied van de energietransitie en het bepalen van de verdere aanpak in de energiestrategie.

Belangrijkste resultaten

1. Grote mate van besef en zorgen over klimaatverandering

81% van de invullers is overtuigd dat klimaatverandering bestaat en dat dit deels of volledig door de mens wordt veroorzaakt. Ruim de helft van de invullers denkt wel dat we nog op tijd zijn om hier iets aan te doen. Uit de open antwoorden blijkt dat de behoefte aan goede informatie, vanuit de gemeente maar ook vanuit andere (overheids-) instanties groot is. Er zijn veel meningen over welke oplossingen wel of niet beter zijn voor het milieu. Een deel van de invullers geeft aan daardoor niet meer te weten waar ze nog goed aan doen. Het vertrouwen in de overheid, en in de gemeente in het bijzonder, is er voor een groot deel wel, maar dan moet de gemeente het wel waarmaken, met een goed plan komen en de inwoners blijven informeren. Een klein gedeelte van de invullers geeft aan niet te geloven dat er klimaatverandering is, of dat wij als mensen daar invloed op hebben.

2. Hoge motivatie onder inwoners om klimaatverandering tegen te gaan

65% van de invullers is in grote mate of in zeer grote mate gemotiveerd om klimaatverandering tegen te gaan. De belangrijkste reden daarvoor is voor de helft van de invullers een bijdrage leveren aan een beter milieu. Ook het bijdragen aan een betere en schonere wereld voor toekomstige generaties werd in de open antwoorden nog vaak genoemd. De bijkomende kostenbesparing en het bijdragen aan het wooncomfort worden dan als bijkomend voordeel gezien, maar vormen geen onderdeel van de wezenlijke motivatie voor veel invullers.

3. Verschillende manieren om inwoners te motiveren

Er spelen veel verschillende factoren waar de gemeente op in kan spelen om klimaatvriendelijk gedrag te bevorderen. Met name voor de inwoners die twijfelen over de ernst van klimaatverandering, maar die toch graag iets bij willen dragen zijn over te halen door een kostenbesparing, of het bijdragen aan hun wooncomfort. Vrienden en familie zijn in veel gevallen ook bezig met klimaatvriendelijke keuzes. Ook buurtgenoten zijn in grote mate al bewust bezig met hun keuzes (60%). Met name aanpassingen als zonnepanelen en initiatieven om huizen gezamenlijk beter te isoleren zijn aantrekkelijk voor veel invullers. Alleenstaanden en eenoudergezinnen kunnen met grote aanpassingen wel een steuntje in de rug gebruiken en kiezen vaker voor een samenwerking of gezamenlijk initiatief in de buurt. Invullers die wat sceptisch tegenover klimaatverandering staan, kiezen liever voor een oplossing die het beste bij hun eigen woning en hun wooncomfort past.

4. Grote bereidheid om woning te verduurzamen

Ruim een derde van de invullers is bereid op korte termijn in hun koopwoning te investeren, of om werkzaamheden uit te voeren voor een betere isolatie (67%). Deze bereidheid verschilt licht per inkomensklasse, maar alsnog is bij alle inkomens een grote bereidheid terug te zien om iets te doen aan de woning. Voor huurders liggen deze keuzes wat lastiger, zij zijn vaak afhankelijk van de verhuurder. Toch heeft 87% van de huurders in ieder geval energiebesparende apparaten in huis, zoals LED-lampen. Ook HR++ glas en een klokthermostaat komen redelijk vaak voor onder huurders. Voor huurders lijkt het belangrijker dat de verhuurder helpt bij het uitvoeren van de werkzaamheden en vinden zij het niet erg om voor een deel van de kosten op te draaien.

Resultaten enquête

Hoofdstuk 2

Thema 1: Doelgroepenanalyse

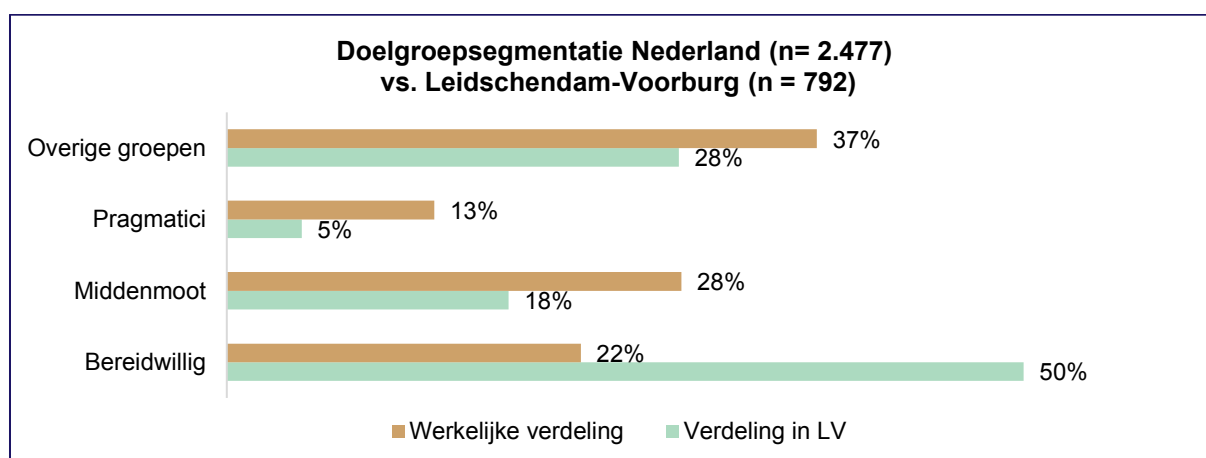
Aan de hand van de vragen over motivatie en gedragingen kunnen verschillende doelgroepen worden onderscheiden. Dit is gedaan vanuit de gedachte dat verschillende groepen Nederlanders van elkaar verschillen in hoe ze naar het klimaat en klimaatvriendelijk gedrag kijken en dat deze groepen elk om een andere benadering vragen als het gaat om het stimuleren van klimaatvriendelijk gedrag¹. Een uitgebreide uitleg over de methodiek en het identificeren van de doelgroepen is terug te vinden in hoofdstuk 3: onderzoeksverantwoording. Op basis van de factoren motivatie en de voorgelegde kleine en grote aanpassingen in de woning zijn negen groepen geïdentificeerd. Er zijn drie doelgroepen die interessant zijn voor beleid en communicatie vastgesteld: bereidwilligen, de middenmoot en pragmatici.

Bereidwilligen: hebben een hoge motivatie maar weinig tot gemiddeld klimaatvriendelijke gedragingen. Deze doelgroep is vooral interessant omdat er relatief makkelijk winst behaald kan worden, vanuit de gedachte: wie al gemotiveerd is bepaald gedrag te vertonen, kan daartoe gemakkelijker aangezet worden.

Middenmoot: Gemiddelde motivatie en weinig tot gemiddeld klimaatvriendelijke gedragingen. Deze doelgroep is vooral interessant omdat het een relatief grote groep is.

Pragmatici: Hebben een lage tot gemiddelde motivatie maar veel klimaatvriendelijke gedragingen. Als doelgroep vooral interessant omdat zij al bepaald gewenst gedrag vertonen, maar niet vanuit een klimaatvriendelijke motivatie. Wat heeft hen ertoe gebracht het klimaatvriendelijke gedrag te vertonen? Mogelijk spelen hun overwegingen ook voor anderen een rol.

De drie doelgroepen zijn van elkaar te onderscheiden in hun sociodemografie, kennis, houding en gedrag met betrekking tot de klimaat-en energietransitie.

¹ <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2020/01/16/publieksmonitor-klimaat-en-energie-2019-motivaction>

Uit de resultaten van de enquête blijkt dat de drie meest interessante doelgroepen ook in gemeente Leidschendam-Voorburg kunnen worden gevonden. De verdeling verschilt echter wel van de verdeling die in de klimaatmonitor is gevonden. Met name de groep bereidwilligen is in grotere mate aanwezig. De groep is waarschijnlijk kleiner in de gehele gemeente. De resultaten in deze rapportage geven weer wat er onder deze doelgroepen in de gemeente Leidschendam-Voorburg speelt op basis van de enquêteresultaten.

Er zijn weinig algemene gegevens bekend van deze respondenten. Daarom kan op basis van deze resultaten niet per wijk op een betrouwbare manier bepaald worden welke groep waar precies aanwezig is. Toch is er in hoofdstuk 3: onderzoeksverantwoording een tabel met de verdeling per wijk bijgevoegd. Door het onderzoek van de Publieksmonitor kan wél worden weergegeven wie deze mensen over het algemeen zijn en welke kenmerken zij hebben, zodat met aanvullende data deze doelgroepen beter getraceerd kunnen worden in de gemeente Leidschendam-Voorburg.

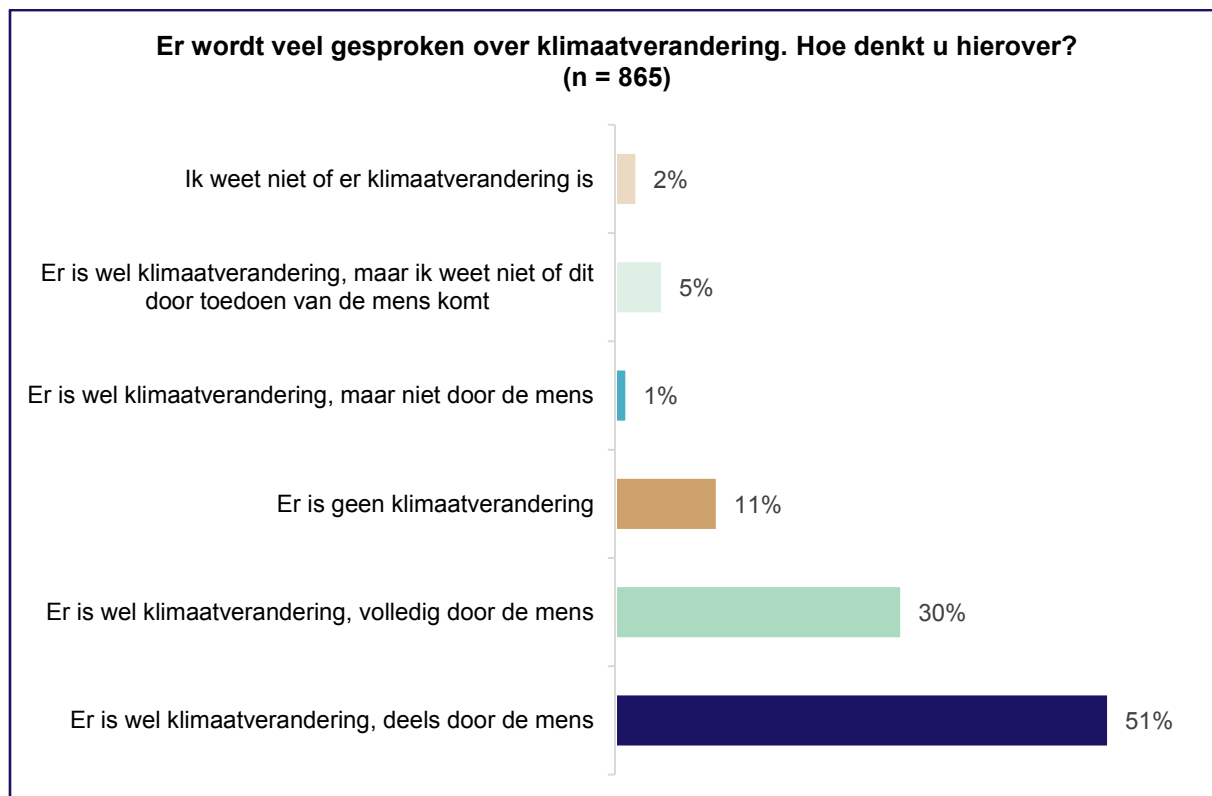
Socio-demografische kenmerken per doelgroep (uit de publieksmonitor klimaat en energie, 2019)			
	Bereidwilligen	Middenmoot	Pragmatici
Leeftijd	Vaker jong (>34 jaar), ook een piek tussen 45 t/m 54 jarigen	Grootste groep is tussen de 35 en 55 jaar	Grootste groep is ouder dan 55 jaar, met een piek tussen 65 en 80 jarigen
Opleidingsniveau	Hoogopgeleid (36%), Midden opgeleid (52%)	Midden-opgeleid (51%), vaker dan gemiddeld laagopgeleid (26%)	Vaker dan gemiddeld laagopgeleid
Mate van besef	Klimaatverandering is volledig aan de mens te wijten	Weten niet of er klimaatverandering is.	Denken dat er geen klimaatverandering is.
Woonsituatie	Eigenaar (62%) Huurder (38%)	Eigenaar (58%) Huurder (40%)	Eigenaar (55%) Huurder (44%)
Huishouden	Samenwonend zonder kinderen (29%) Samenwonend met kinderen (28%) Alleenstaand zonder kinderen (23%)	Samenwonend zonder kinderen (33%) Samenwonend met kinderen (27%) Alleenstaand zonder kinderen (21%)	Samenwonend zonder kinderen (48%) Samenwonend met kinderen (18%) Alleenstaand zonder kinderen (19%)
Kenmerken	Grote informatiebehoefte op het gebied van duurzaamheid	Geld, gemak en kennis spelen een belangrijke rol	Vertonen bij alle voorgelegde gedragsopties die over het huis gaan vaker dan gemiddeld klimaatvriendelijk gedrag.
Barrières	Informatie; weten vaak weinig van bepaalde maatregelen, of denken dat maatregelen te duur zijn.	Gebrek aan kennis over terugverdienen van eventueel te maken kosten	Doelgroep wil echt iets overhouden aan investeringen; winst is belangrijk

De resultaten in deze rapportage kunnen worden gebruikt om communicatie en beleid aan te scherpen en aan te passen aan de verschillende doelgroepen. Elke doelgroep heeft immers verschillende motieven, beweegredenen en middelen om klimaatvriendelijk gedrag te vertonen. Per thema worden, waar mogelijk, de resultaten ook weergegeven per doelgroep om meer inzicht in motieven, zorgen en gedrag weer te geven.

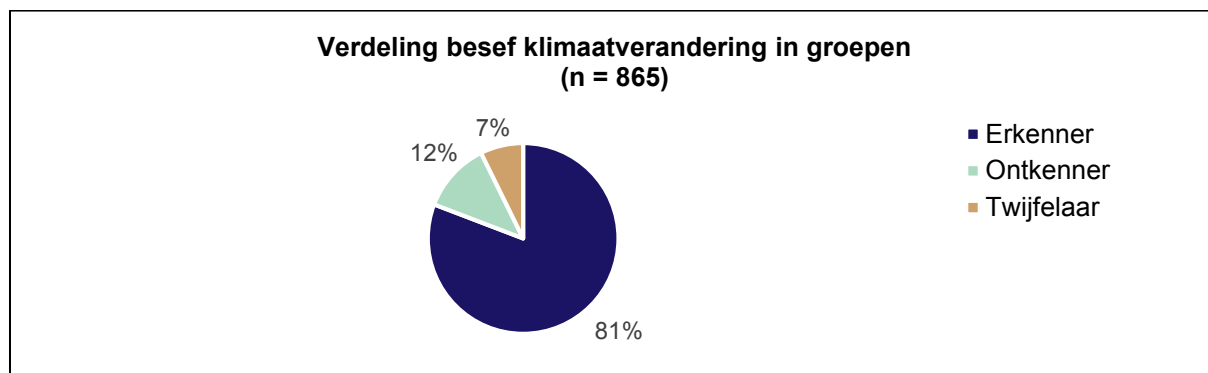

Thema 2: Besef

De meeste inwoners denken dat er klimaatverandering is en dat dit geheel of gedeeltelijk door de mens wordt veroorzaakt (81%).

Er wordt veel gesproken over klimaatverandering. Hoe denkt u hierover? (n = 865)	Groep	Aantal	Percentage
Er is wel klimaatverandering, deels door de mens	Erkenner	442	51%
Er is wel klimaatverandering, volledig door de mens	Erkenner	257	30%
Er is geen klimaatverandering	Ontkenner	92	11%
Er is wel klimaatverandering, maar niet door de mens	Ontkenner	11	1%
Er is wel klimaatverandering, maar ik weet niet of dit door toedoen van de mens komt	Twijfelaar	43	5%
Ik weet niet of er klimaatverandering is	Twijfelaar	20	2%

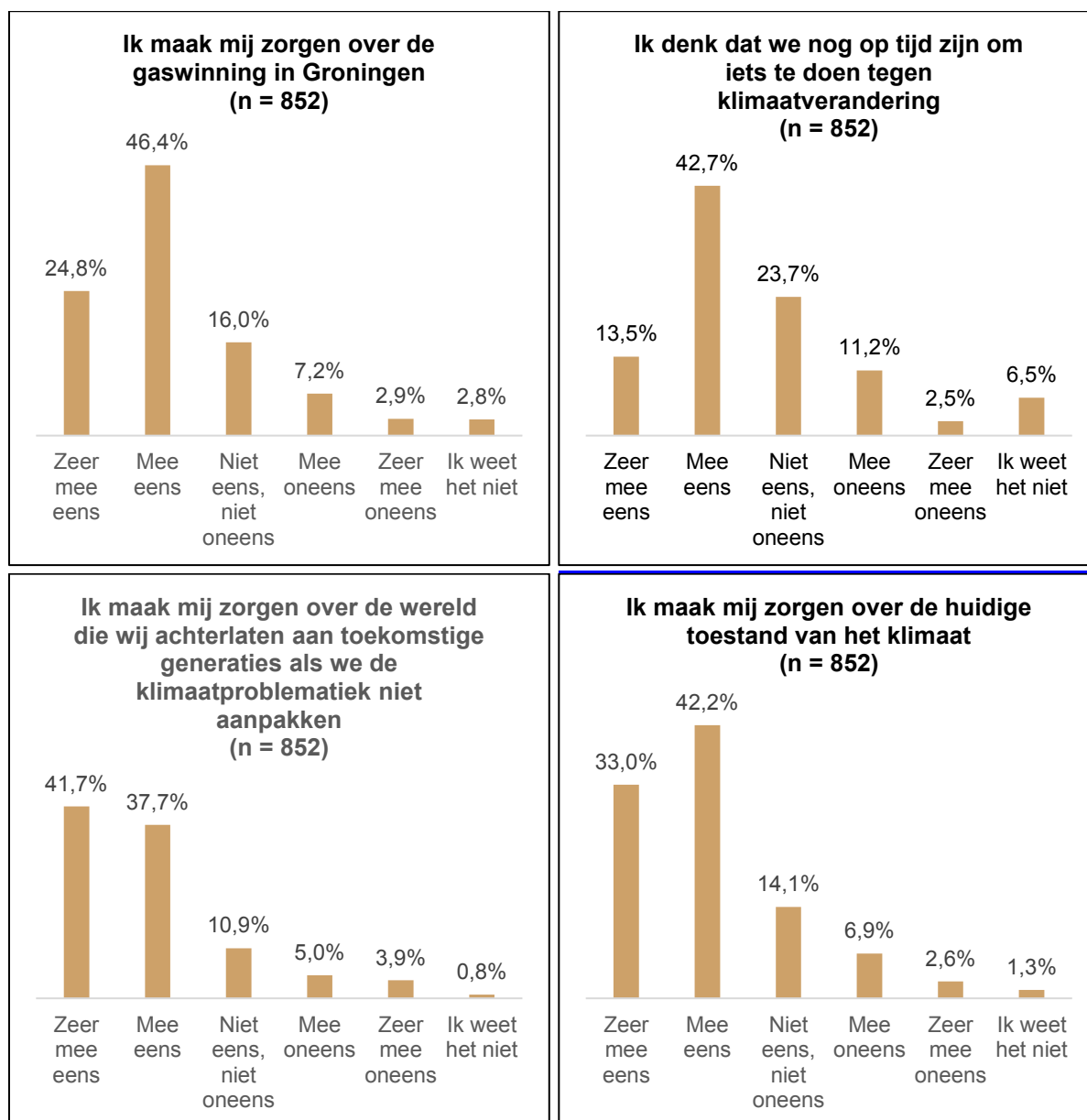

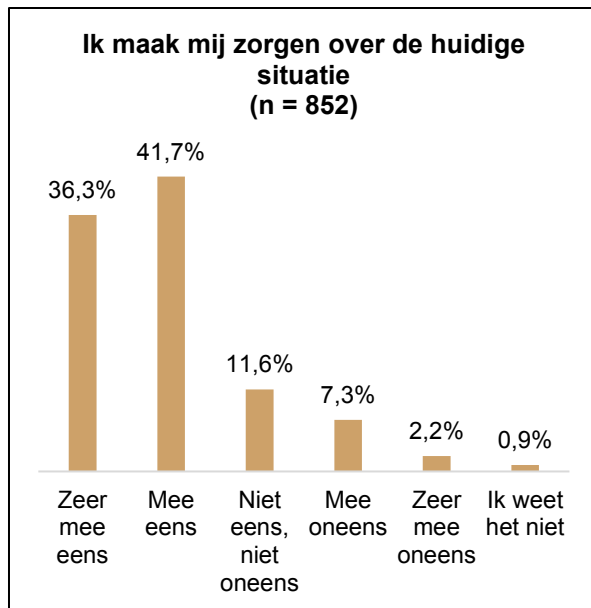

De mate van besef zou kunnen verschillen of veranderen door andere factoren. Er is daarom getoetst op een aantal factoren met een mogelijk verband tot mate van besef: gezinssamenstelling; opleiding; leeftijd en de omgevingsnorm. Geen van deze factoren lieten verschillen zien in de verhouding erkenner/twijfelaar/ontkenner. Een herweging op basis van deze factoren was daarom niet nodig. Het is aannemelijk dat de verhouding zoals hierboven weergegeven voor de gehele gemeente Leidschendam-Voorburg geldt.

Thema 3: Zorgen

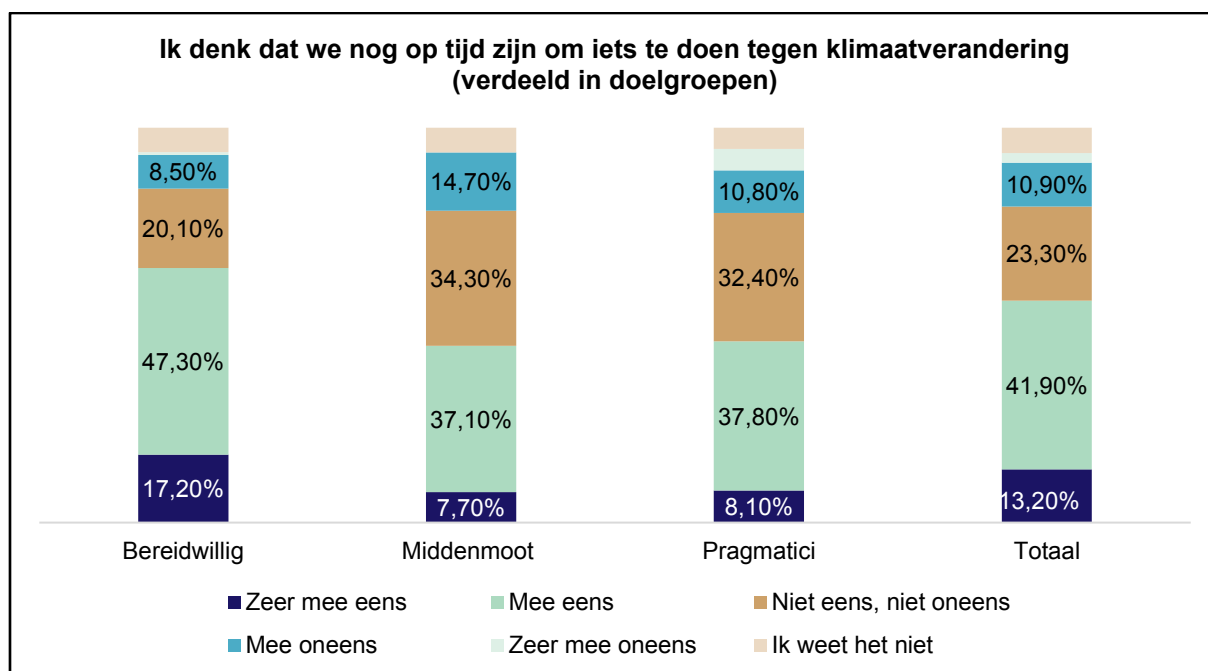
Een meerderheid van de inwoners deelt zorgen rondom klimaatverandering. Ruim de helft van de inwoners denkt dat we nog op tijd zijn om iets te doen tegen klimaatverandering (56,2%).

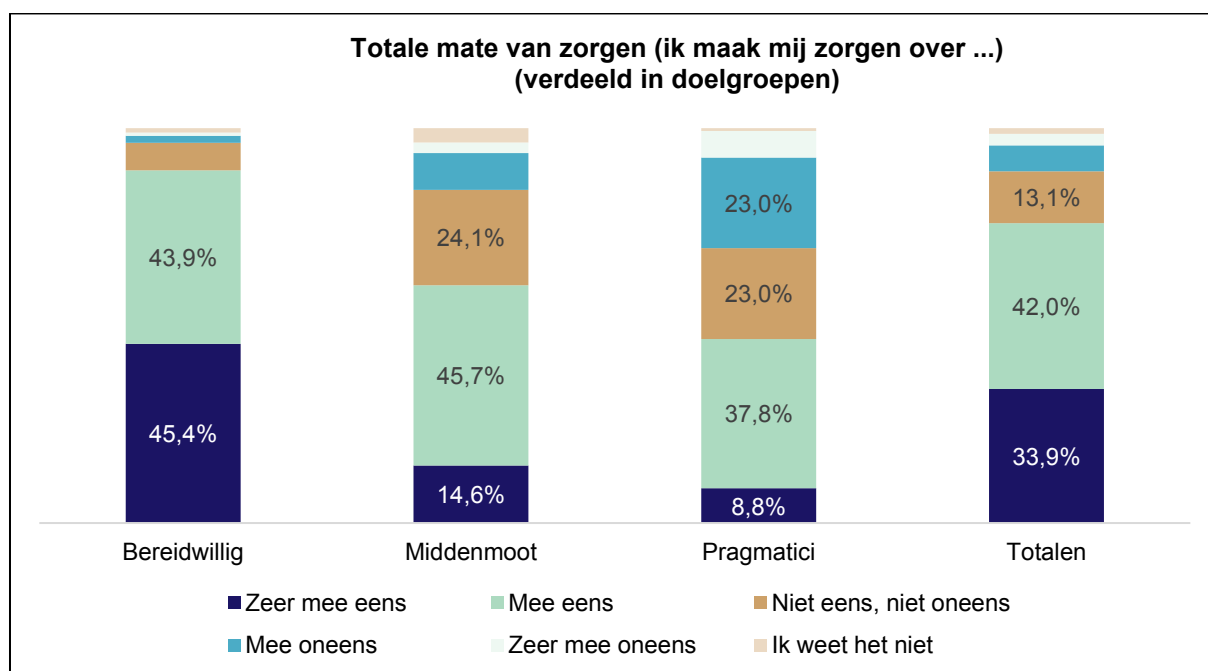
	Ik denk dat we nog op tijd zijn om iets te doen tegen klimaatverandering	Ik maak mij zorgen over de gevolgen van de gaswinning in Groningen voor de bewoners	Ik maak mij zorgen over de wereld die wij achterlaten aan toekomstige generaties	Ik maak mij zorgen over de opwarming van de aarde	Ik maak mij zorgen over de huidige toestand van het klimaat
Zeer mee eens	13,5%	24,8%	41,7%	36,3%	33,0%
Mee eens	42,7%	46,4%	37,7%	41,7%	42,2%
Niet eens, niet oneens	23,7%	16,0%	10,9%	11,6%	14,1%
Mee oneens	11,2%	7,2%	5,0%	7,3%	6,9%
Zeer mee oneens	2,5%	2,9%	3,9%	2,2%	2,6%
Ik weet het niet	6,5%	2,8%	0,8%	0,9%	1,3%

De resultaten op de stellingen over 'op tijd zijn' en 'zorgen' maken, kunnen ook per doelgroep worden weergegeven. Hier zijn duidelijke verschillen per doelgroep te vinden. Met name bereidwilligen staan vaker positief tegenover de stelling 'ik denk dat we nog op tijd zijn' (65%). De middenmoot en pragmatici verschillen hierin weinig van elkaar.

De stellingen over zorgen zijn in onderstaande figuur samengevoegd om een sentiment per doelgroep te kunnen weergeven. Hier is een duidelijk verschil in de doelgroepen te zien:

- Bereidwilligen maken zich vaker zorgen over de gevolgen van klimaatverandering (89,3%).
- Bij de middenmoot maakt meer dan de helft zich zorgen over de gevolgen van klimaatverandering (60,3%). Dit is wel lager dan het totale gemiddelde. Ook is deze groep vaker dan gemiddeld neutraal.
- De pragmatici maken zich ook minder dan gemiddeld zorgen (46,6%). Deze groep is ook vaker dan gemiddeld neutraal. Het meest opvallend aan deze groep is dat bijna een kwart (23,0%) het oneens is met de stellingen. Deze groep maakt zich helemaal geen zorgen.

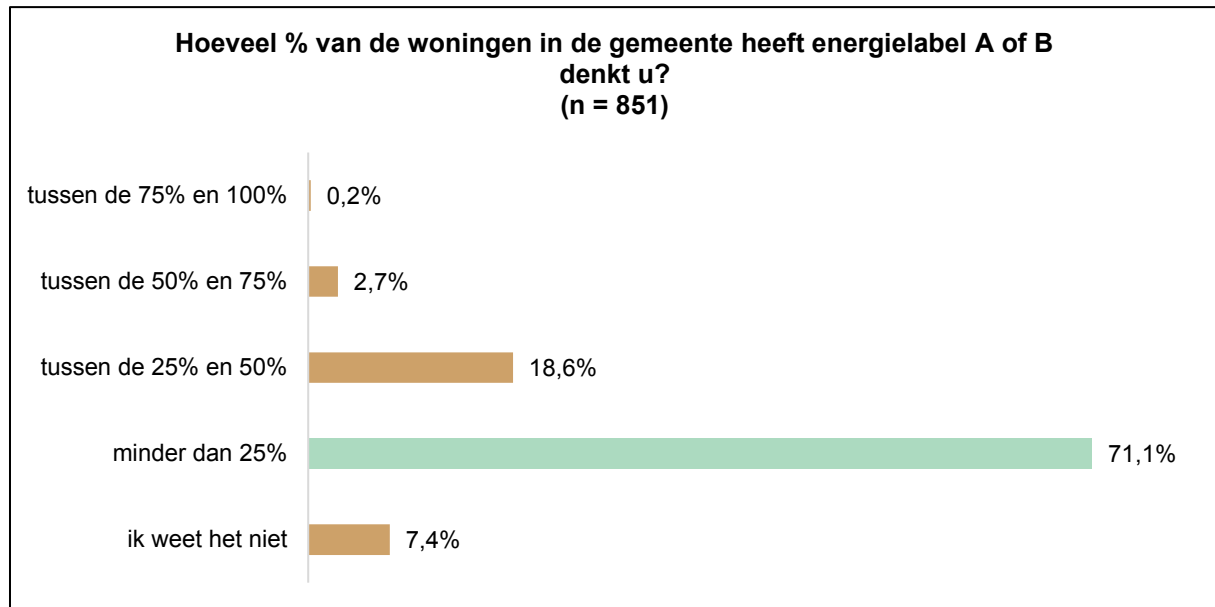

Thema 4: Kennis

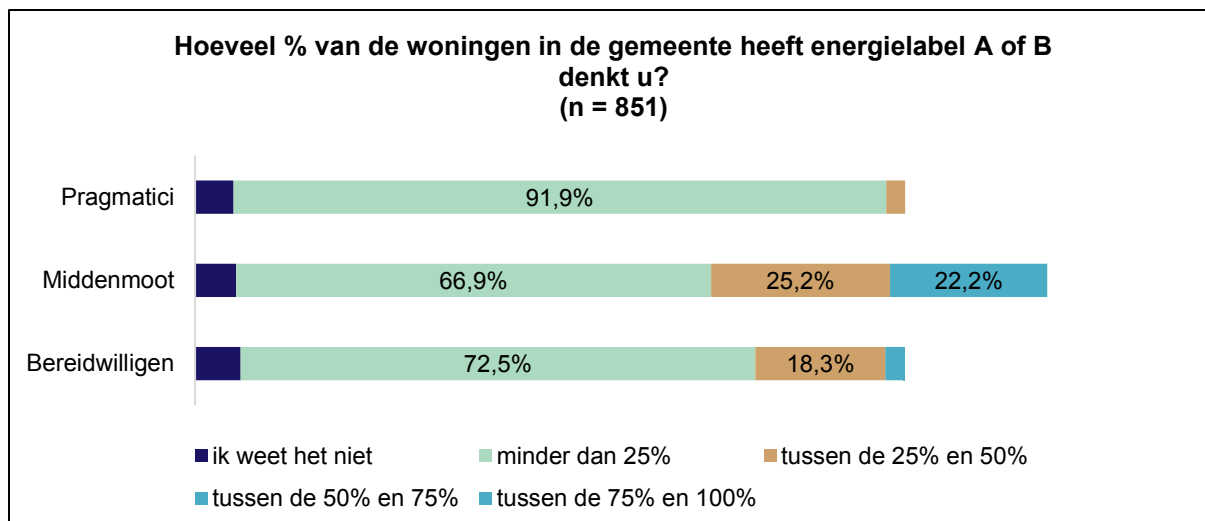
Energielabels

Minder dan 25% van de woningen in de gemeente Leidschendam-Voorburg heeft energielabel A of B. Dit werd door 71,1% goed ingeschat.

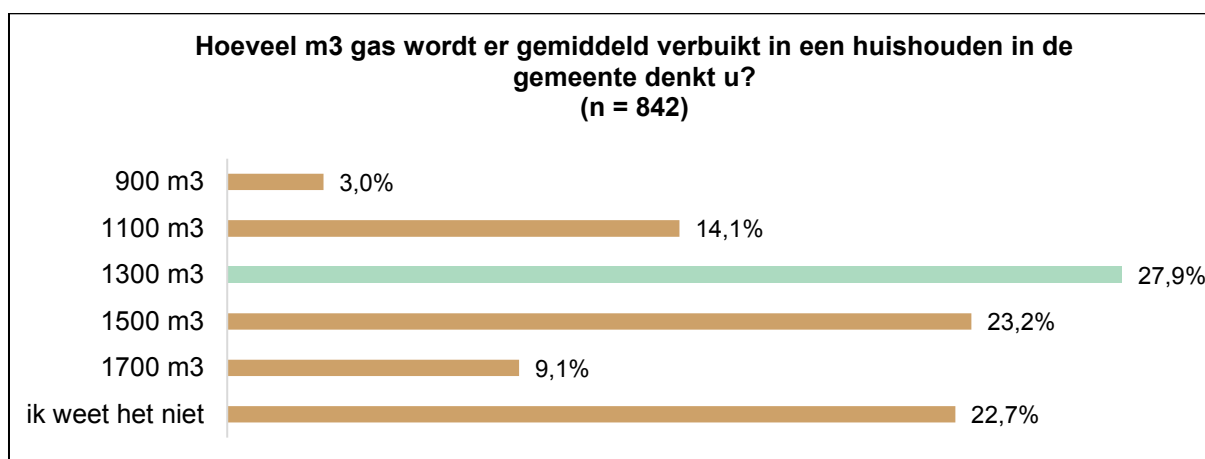
Hoeveel % van de woningen in de gemeente heeft energielabel A of B denkt u? (n = 851)	Percentage
ik weet het niet	7,4%
minder dan 25%	71,1%
tussen de 25% en 50%	18,6%
tussen de 50% en 75%	2,7%
tussen de 75% en 100%	0,2%

De resultaten op de kennisvragen kunnen ook worden weergegeven per doelgroep. De pragmatici hadden de vraag over de energielabels vaker goed, met 91,9%. Dit zou kunnen worden verklaard doordat deze groep vaker dan gemiddeld aanpassingen aan de woning treft. Zij zijn goed op de hoogte van de winst die ze kunnen behalen en met welke waarde hun woning wordt verhoogd.

Gasverbruik

Gemiddeld wordt er in de gemeente Leidschendam-Voorburg 1300 m³ gas verbruikt per huishouden per jaar.² Ongeveer een derde van de inwoners schatte dit getal juist in. Ruim een vijfde van de inwoners (22,7%) geeft aan het niet te weten.

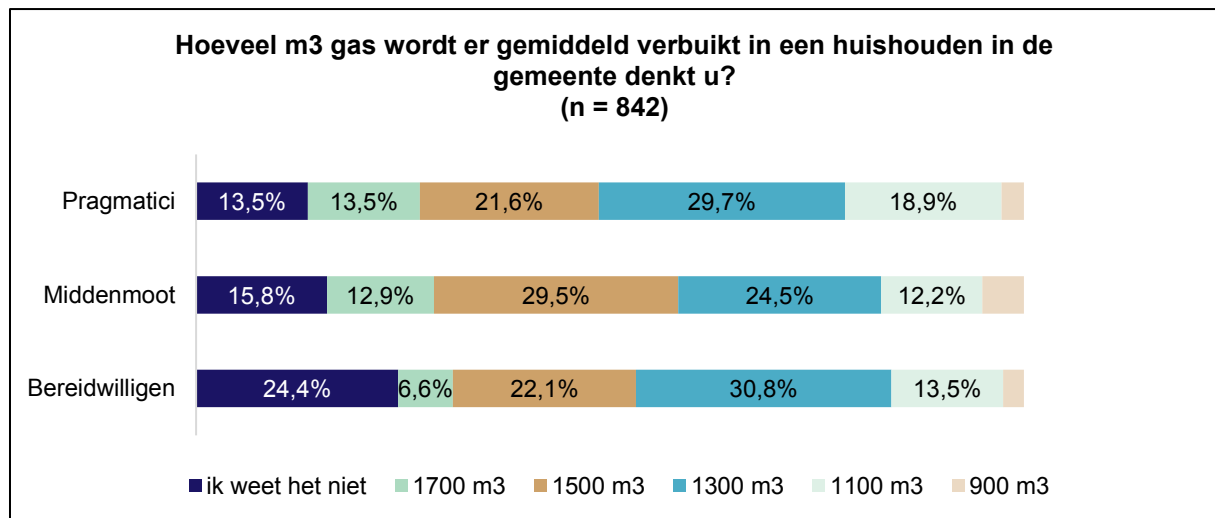
Hoeveel m ³ gas wordt er gemiddeld verbruikt in een huishouden in de gemeente denkt u? (n = 842)	Percentage
900 m ³	3,0%
1100 m ³	14,1%
1300 m ³	27,9%
1500 m ³	23,2%
1700 m ³	9,1%
Ik weet het niet	22,7%

Onder de doelgroepen zijn weinig verschillen te vinden betreffende de inschatting van het gasverbruik. Een deel van de bereidwilligen geeft wel vaker dan gemiddeld aan het niet te weten. Maar van de

² Gebaseerd op https://leidschendam-voorborg.incijfers.nl/jive?workspace_guid=6b3c9e59-162f-469a-b4f0-9454643a61bd

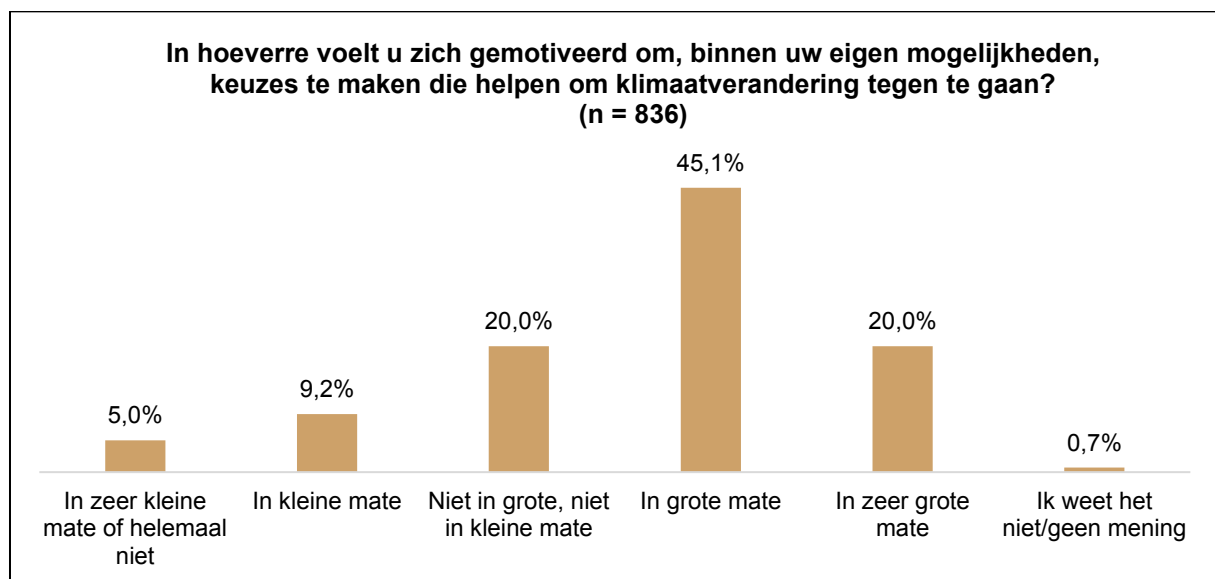

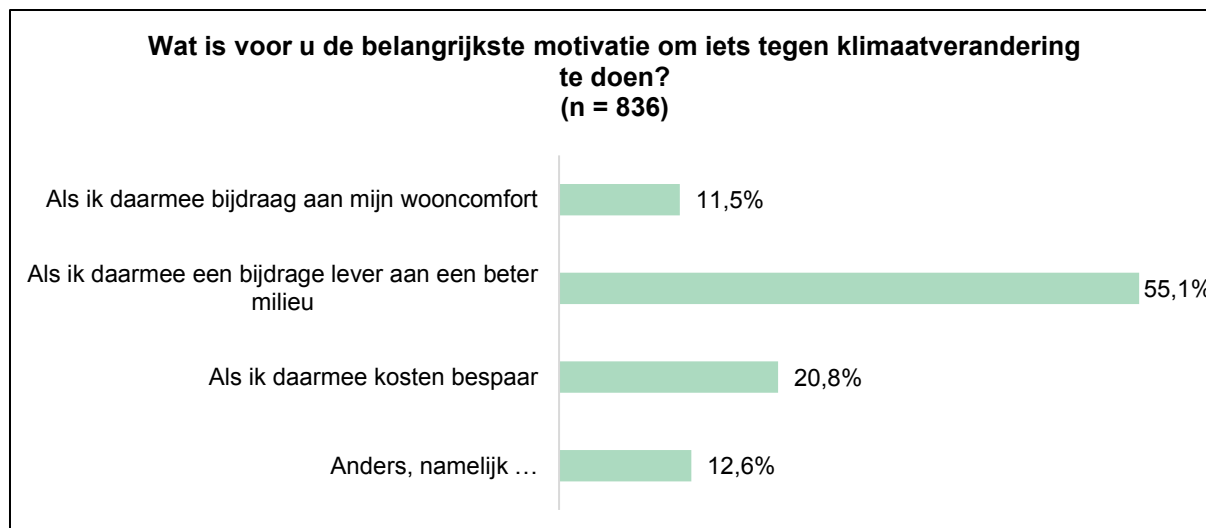
bereidwilligen had ook het grootste deel het juist ingeschat (30,8%). Opvallend is ook dat van alle doelgroepen een meerderheid het gasverbruik hoger inschatte.

Thema 5: Motivatie

Een grote groep inwoners voelt zich gemotiveerd om keuzes te maken die helpen om klimaatverandering tegen te gaan (65,1%).

Onder 'anders, namelijk' werden verschillende antwoorden gegeven. Deze vraag werd 105 keer ingevuld. De antwoorden worden hier samengevat weergegeven. De werkelijke antwoorden worden verstrekt in een aparte bijlage.

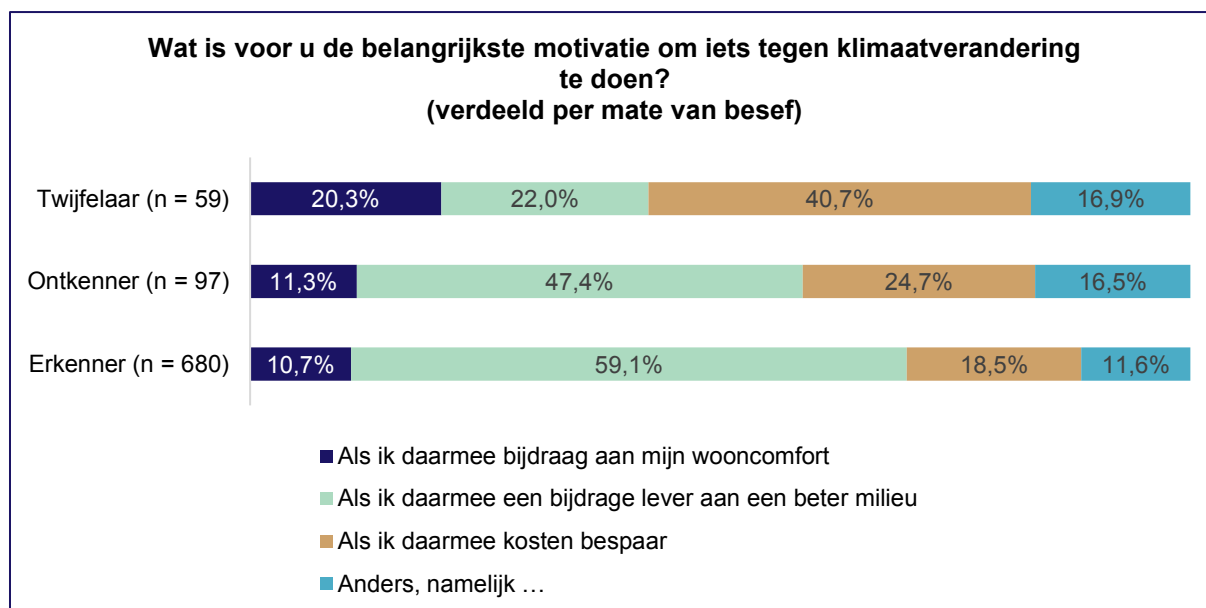
- Alle drie de redenen zijn even belangrijk voor mij (38 keer genoemd)
- Als ik daarmee bijdraag aan een betere en schonere wereld voor toekomstige generaties en andere bewoners van de planeet (14 keer genoemd)
- Een combinatie van kostenbesparing en beter voor het milieu (12 keer genoemd)
- Als ik voldoende vertrouwen heb in de maatregelen en richtlijnen van de overheid (9 keer genoemd)
- Ik heb geen motivatie om iets aan klimaatverandering te doen omdat klimaatverandering niet bestaat (6 keer genoemd)
- Ik geloof niet dat klimaatverandering door de mens wordt veroorzaakt. Waarom zou ik dan aanpassingen doen? (5 keer genoemd)
- Een combinatie van kostenbesparing en wooncomfort (4 keer genoemd)
- Ik word pas gemotiveerd als de grote vervuilers ook hun steentje bijdragen (3 keer genoemd)
- Ik heb al aanpassingen getroffen en ben niet bereid nog meer aan te passen of op te geven (3 keer genoemd)
- Ik doe al wat ik kan (3 keer genoemd)
- Als ik meer vertrouwen heb in welke aanpassingen echt milieuvriendelijk zijn (3 keer genoemd)
- Als ik daarmee bijdraag aan het voorkomen van nieuwe (natuur)rampen (2 keer genoemd)
- Ik doe alleen maar mee omdat je er niet meer aan ontkomt (2 keer genoemd)
- Een combinatie van een beter wooncomfort en beter voor het milieu (1 keer genoemd)

In thema 2: besef zijn drie groepen weergegeven op basis van de mate van de antwoorden. De motieven van deze groepen verschillen van elkaar in motivatie.

- Erkenners, die denken dat klimaatverandering deels of volledig door de mens wordt veroorzaakt, vinden een bijdrage aan een beter milieu de belangrijkste motivatie (59,1%)
- Twijfelaars, die niet zeker weten of er klimaatverandering is, zijn met name te motiveren wanneer het een kostenbesparing oplevert (40,7%)

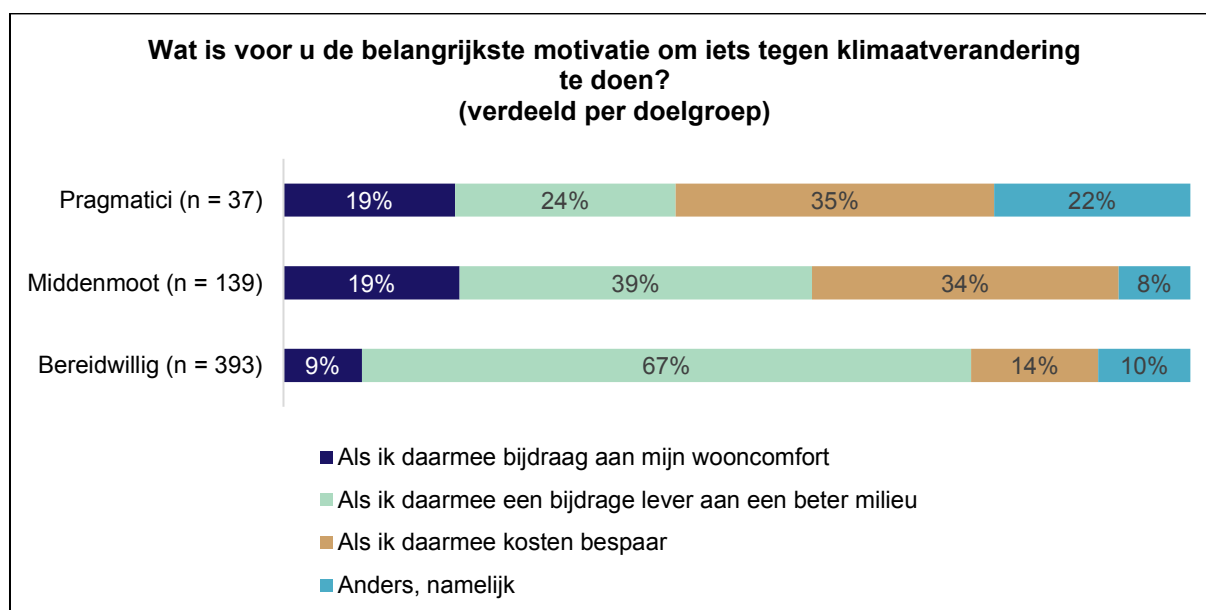

- Opvallend zijn de ontkenners, die denken dat er geen klimaatverandering is, maar toch willen bijdragen aan een beter milieu (47,4%).

Ook voor de doelgroepen is een duidelijk verschil te zien in de antwoorden.

- Bereidwilligen worden met name gemotiveerd door een bijdrage aan het milieu te leveren (67%)
- De middenmoot wordt in gelijke mate gemotiveerd door een kostenbesparing (34%) en een bijdrage aan het milieu (39%).
- Bij de pragmatici heeft een kostenbesparing duidelijk de overhand ten opzichte van de andere doelgroepen (35%).

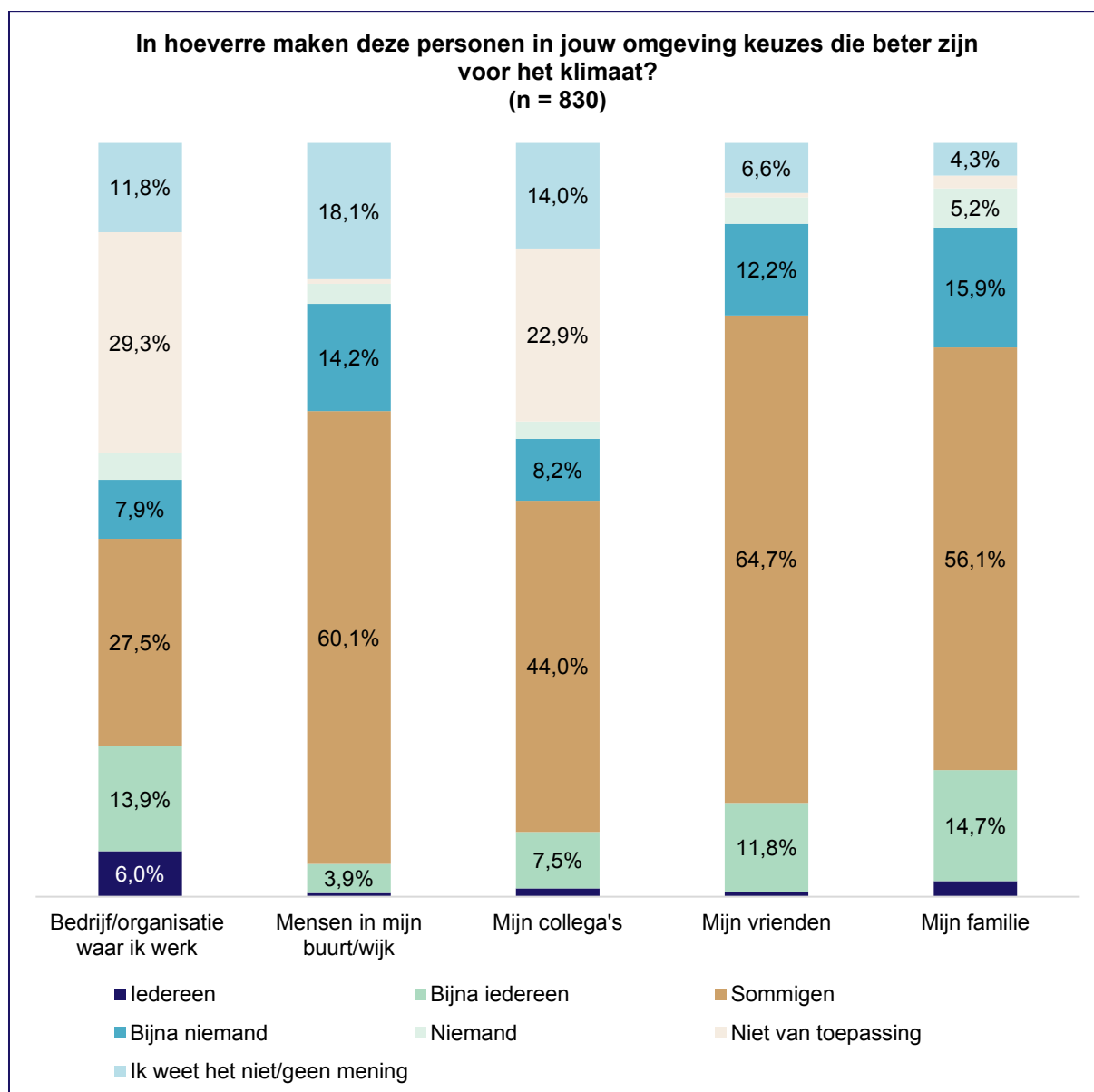

Thema 6: Omgevingsnorm

De mate van ervaren omgevingsnorm kan een belangrijke motivatie zijn om ook keuzes te maken die beter zijn voor het klimaat. De figuur hieronder lees je van onder naar boven. Hoe hoger de bruine balk komt, hoe meer mensen in de omgeving van de respondent keuzes maakt die beter zijn voor het klimaat. Met name vrienden en familie scoren dan hoog.

- 77,1% van de inwoners geeft aan dat sommige of vrijwel iedereen van hun vrienden klimaatvriendelijke keuzes maken
- 72,9% van de inwoners geeft aan dat sommige of vrijwel iedereen van hun familie klimaatvriendelijke keuzes maken

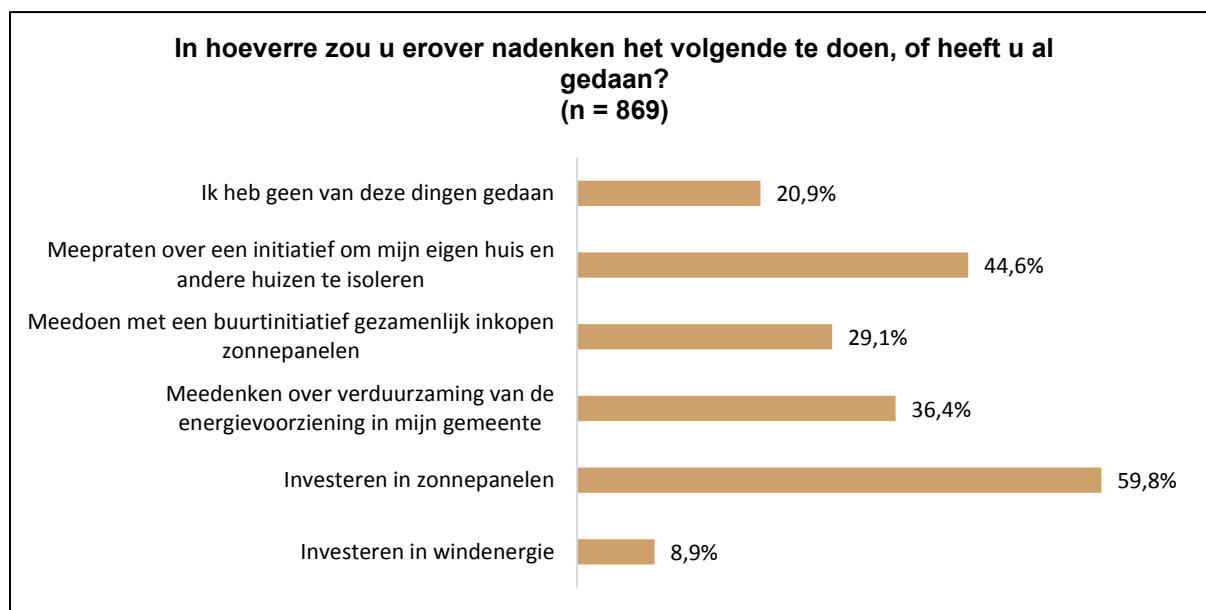

Voor de doelgroepen zijn de ervaren omgevingsnormen ongeveer gelijk. Deze worden daarom niet apart weergegeven. Ook de hoogte van het inkomen of de gezinssamenstelling had geen invloed op de verdeling hierboven. Het is daarom aannemelijk dat deze omgevingsnorm voor de hele gemeente geldt.

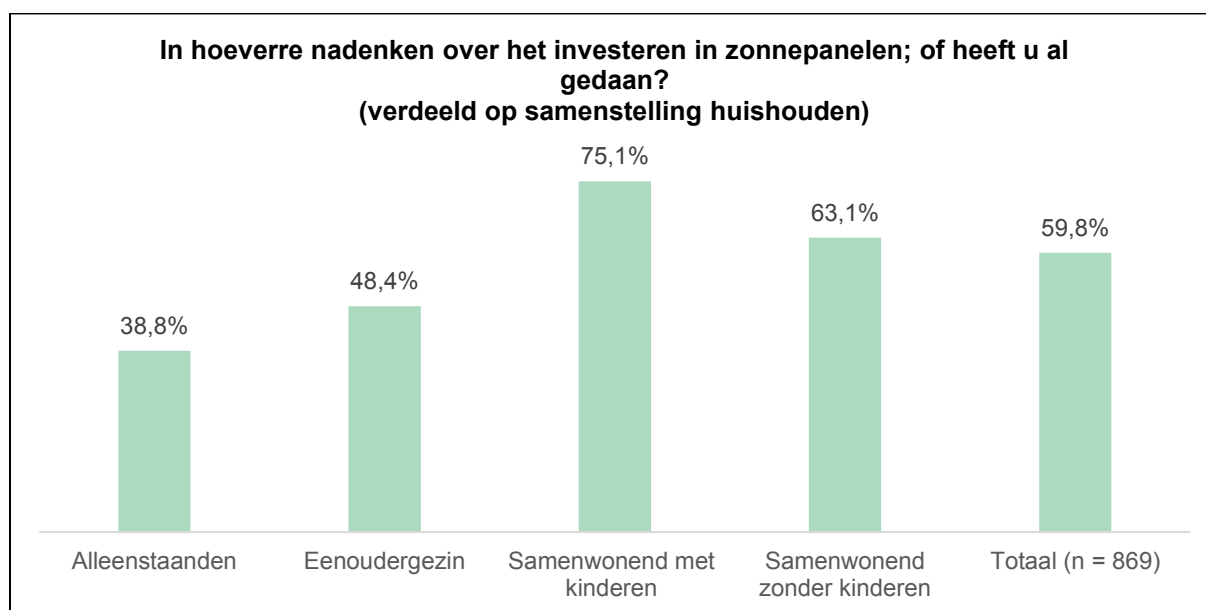

Thema 7: Samenwerken voor duurzame oplossingen

- 59,8% zou willen investeren in zonnepanelen; of heeft dit al gedaan
- 44,6% zou willen meepraten over een initiatief om hun eigen huis en andere huizen te isoleren; of heeft dit al gedaan
- Investeren in windenergie is het minst aantrekkelijk (8,9%)

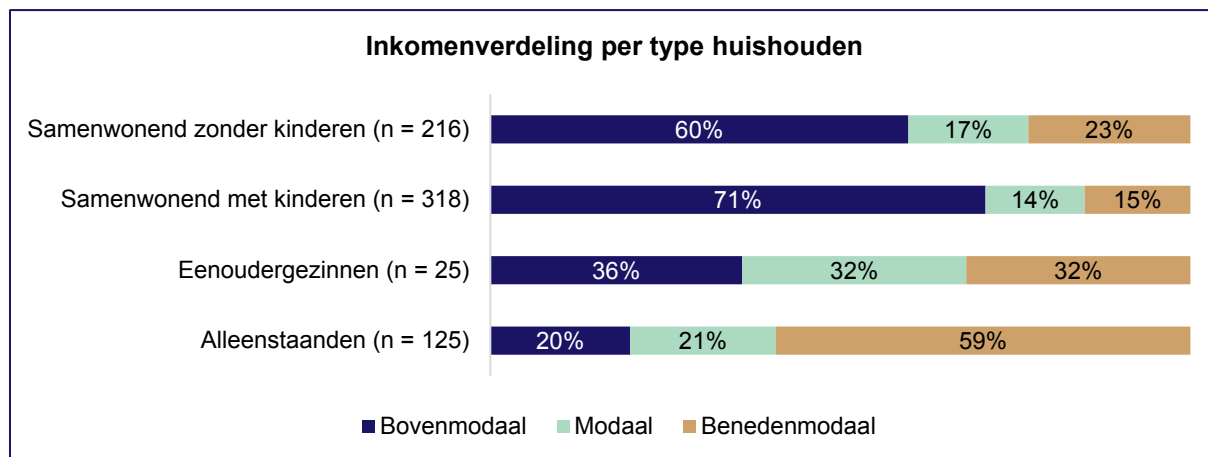
Wanneer wordt gekeken naar de gezinsamenstelling van de inwoners dan zijn er opvallende verschillen te vinden voor twee stellingen: het investeren in zonnepanelen en wanneer men nog niets heeft gedaan.

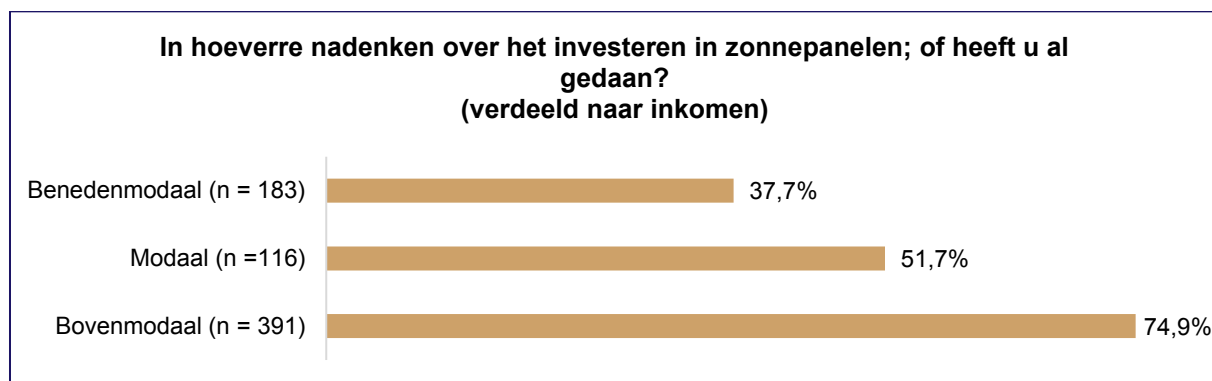
Inwoners die samenwonen en/of getrouwd zijn met een partner zijn in veel grotere mate bereid om te investeren in zonnepanelen, of hebben dit al gedaan (gemiddeld 69,1). Inwoners die alleen wonen, met of zonder kinderen, zijn in veel mindere mate bereid om te investeren in zonnepanelen (43,6%).

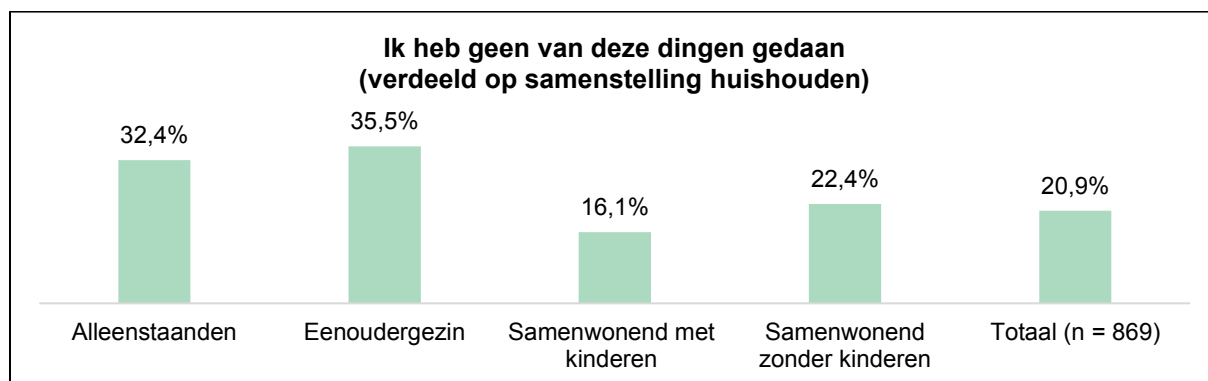
Dit kan verklaard worden doordat gezinnen met twee volwassenen meer te besteden hebben. Dat is ook te zien in onderstaande figuur. Het aandeel bovenmodale inkomens is dermate groter in huishoudens met twee volwassenen (respectievelijk 60% en 71%), tegenover alleenstaande volwassenen, met of zonder kinderen (respectievelijk 36% en 20%).

In onderstaande figuur is te zien dat van inwoners met een bovenmodaal inkomen, 74,9% zou willen overwegen te investeren in zonnepanelen. Voor benedenmodale inkomens is deze groep ruim gehalveerd, naar 37,7%.

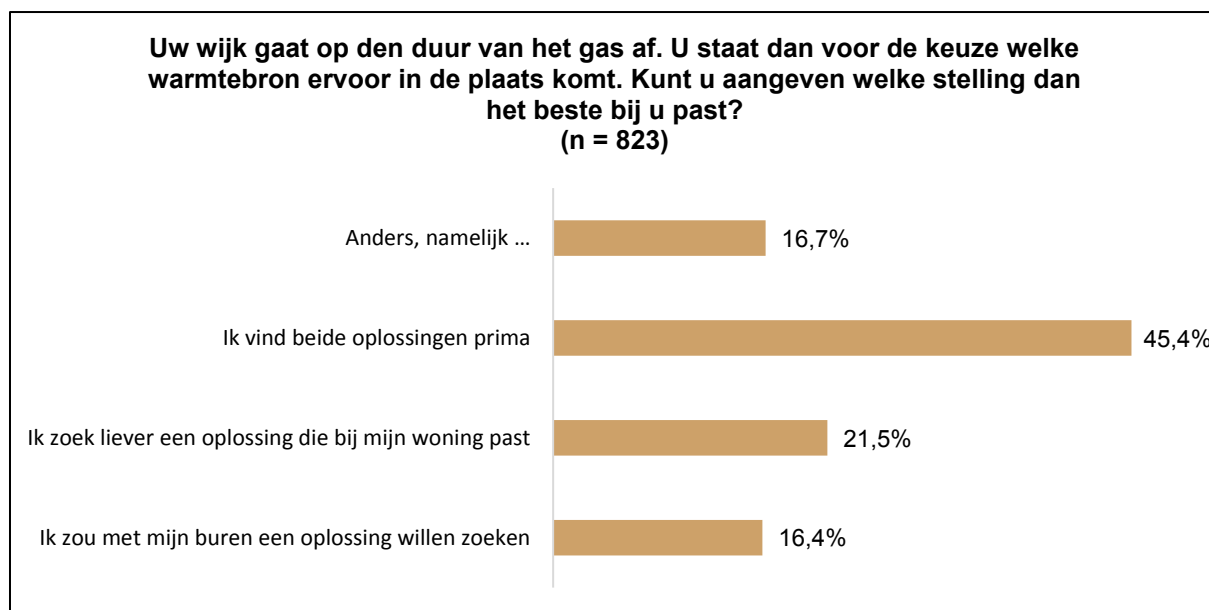

Daarop voortbouwend, hebben alleenstaanden en eenoudergezinnen ook vaker dan gemiddeld nog geen aanpassingen gedaan of acties ondernomen. Ook dit is waarschijnlijk te wijten aan het beschikbaar inkomen.

Keuze voor een warmtebron

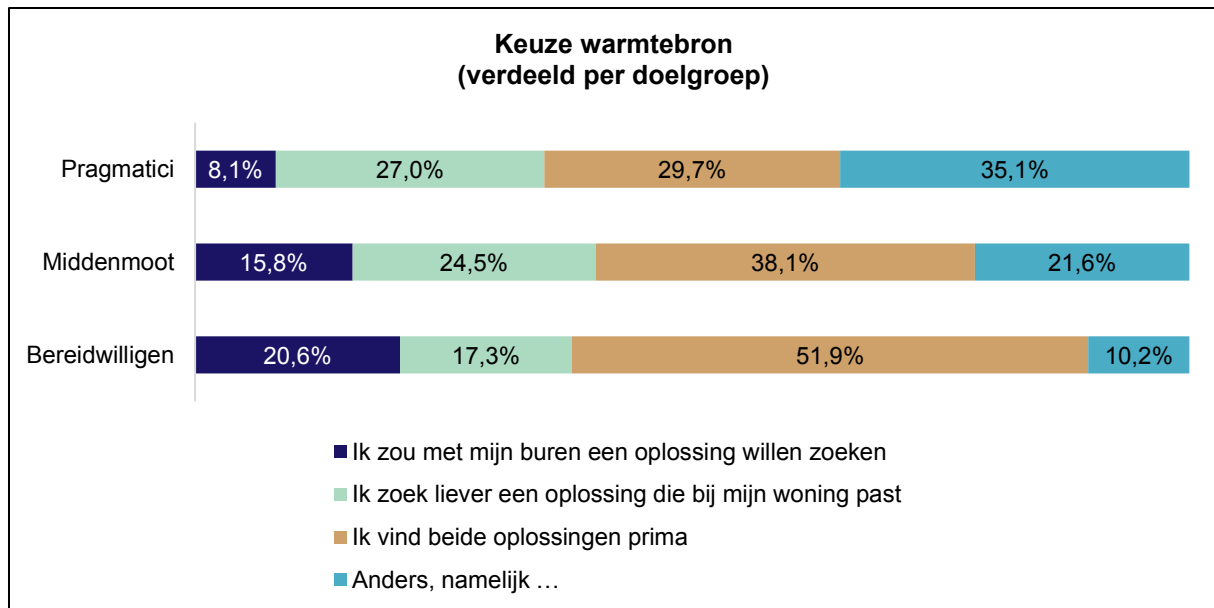
Onder 'anders, namelijk' werden verschillende antwoorden gegeven. Deze vraag werd 135 keer ingevuld. De antwoorden worden hier samengevat weergegeven. De werkelijke antwoorden worden verstrekt in een aparte bijlage.

- De gemeente moet een collectieve oplossing voor de gehele wijk treffen (35 keer genoemd)
- Ik wil niet van het gas af (24 keer genoemd)
- Ik wil alleen van het gas af als er waterstof of een andere duurzame bron voor in de plaats komt in de bestaande leidingen (23 keer genoemd)
- Ik ben afhankelijk van de keuze van de verhuurder (20 keer genoemd)
- Ik ben al aangesloten op een duurzamere warmtebron (11 keer genoemd)
- Ik ben afhankelijk van de keuze van de VVE (9 keer genoemd)
- Er is geen alternatief voor mijn woning, dus ik weet het niet (6 keer genoemd)
- Ik weet het niet (3 keer genoemd)
- Ik wil alleen van het gas af als het alternatief en de transitie betaalbaar is (2 keer genoemd)
- Ik wil een keuze maken tussen voorstellen van buurt, gemeente en andere partijen (1 keer genoemd)

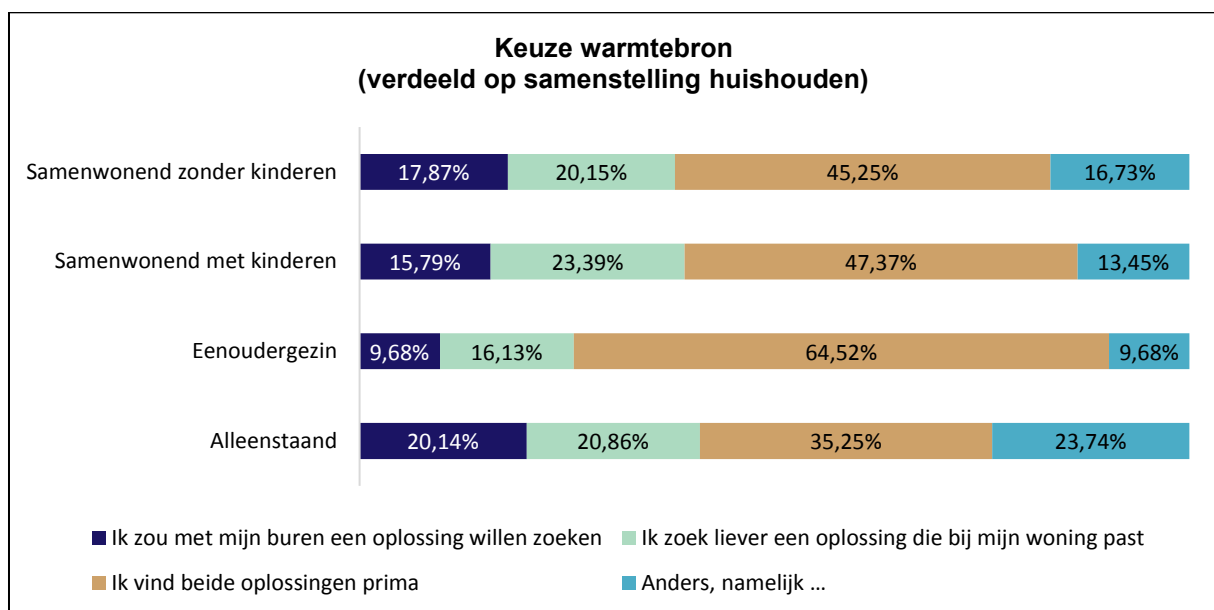
De manier waarop de keuze voor een nieuwe warmtebron het liefst gemaakt wordt, verschilt ook per doelgroep.

Pragmatici kiezen vaker dan gemiddeld liever voor hun eigen woning (27,0%). Deze groep heeft de minste voorkeur voor een oplossing met hun burens (8,1%).

Dit geldt ook voor de middenmoot. Bereidwilligen vinden vaker dan gemiddeld beide oplossingen prima (51,9%).

Wanneer wordt gekeken naar verschillende samenstellingen van huishoudens zijn er weinig verschillen tussen de groepen onderling. Bij alle groepen vindt een meerderheid beide oplossingen prima. Bij eenoudergezinnen is dit aantal echter hoger dan bij de overige huishoudens.

Thema 8: Koopwoningen

Energielabels

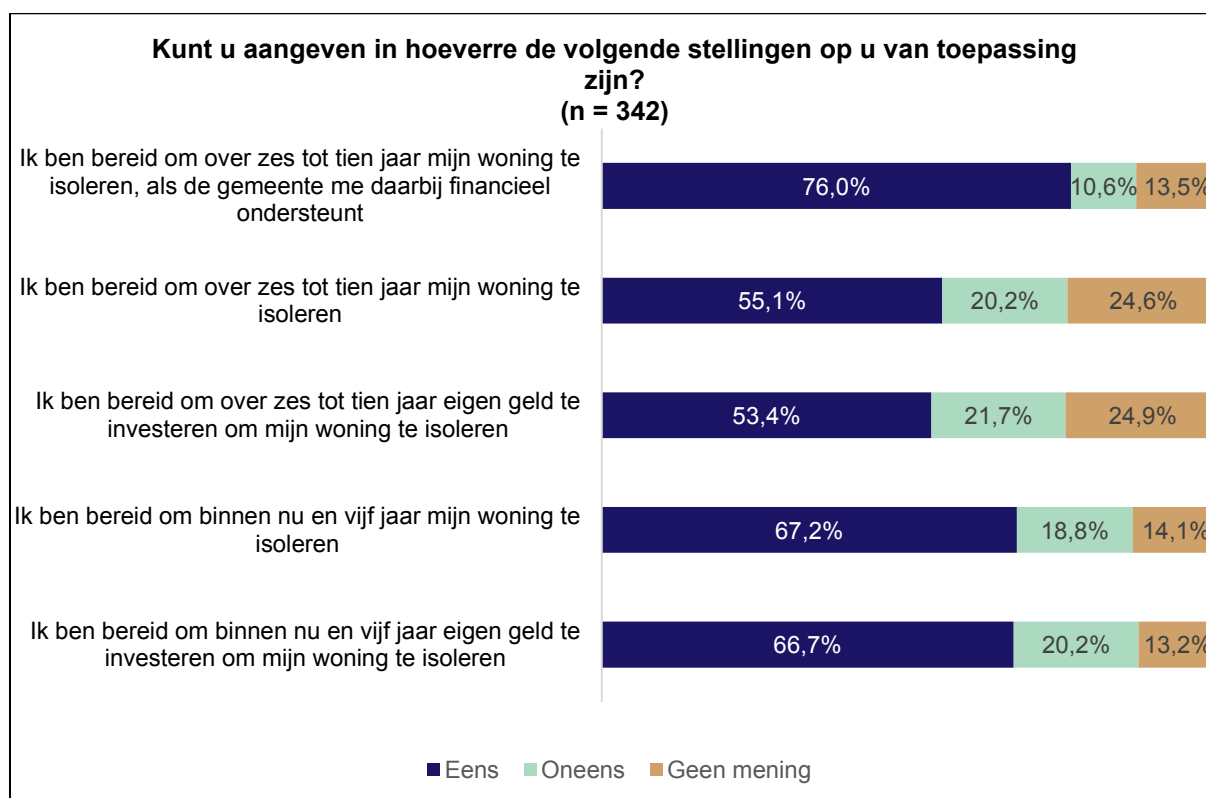
	Het energielabel geeft aan hoe goed uw woning geïsoleerd is. Weet u welk energielabel uw woning heeft op dit moment? (n = 716)						
	A, A+ of A++	B	C	D	E	F	G
Resultaat enquête	14%	9%	14%	9%	5%	5%	4%
Geschatte verdeling ³	8,6%	12%	31,9%	21%	14%	8,2%	3,5%

Overige resultaten enquête

Mijn woning heeft geen officieel energielabel	22%
Ik weet het niet	18%

Bereidheid om woning te verduurzamen

Respondenten die hebben aangegeven energielabel C, D, E, F of G te hebben, of géén officieel energielabel te hebben, werd gevraagd in hoeverre zij bereid zijn hun woning verder te verduurzamen.

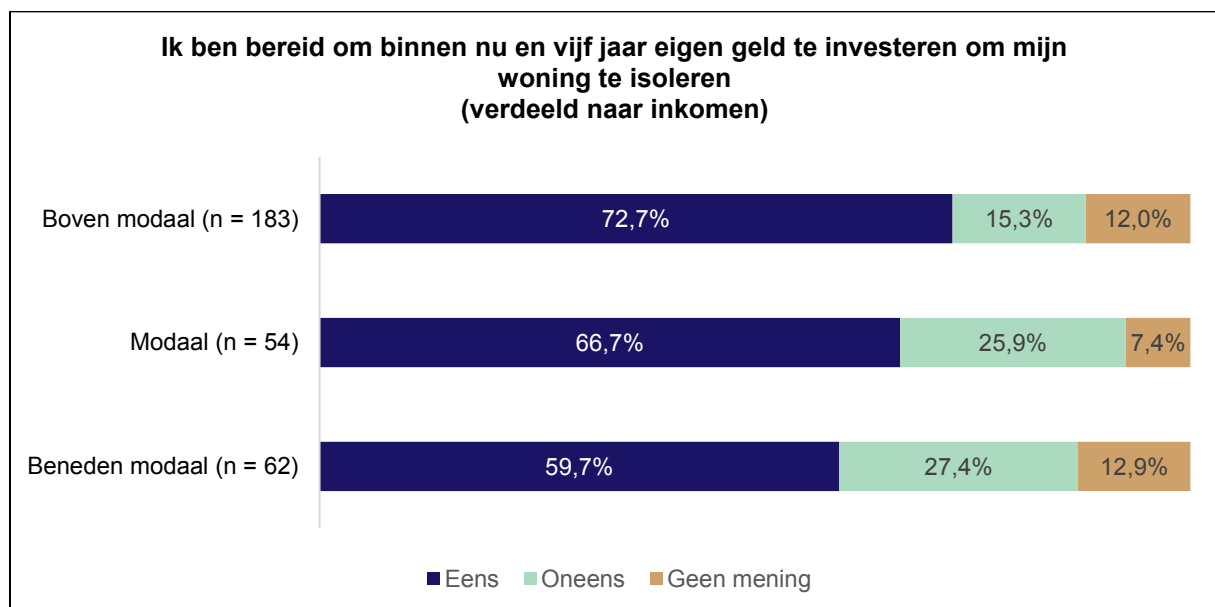
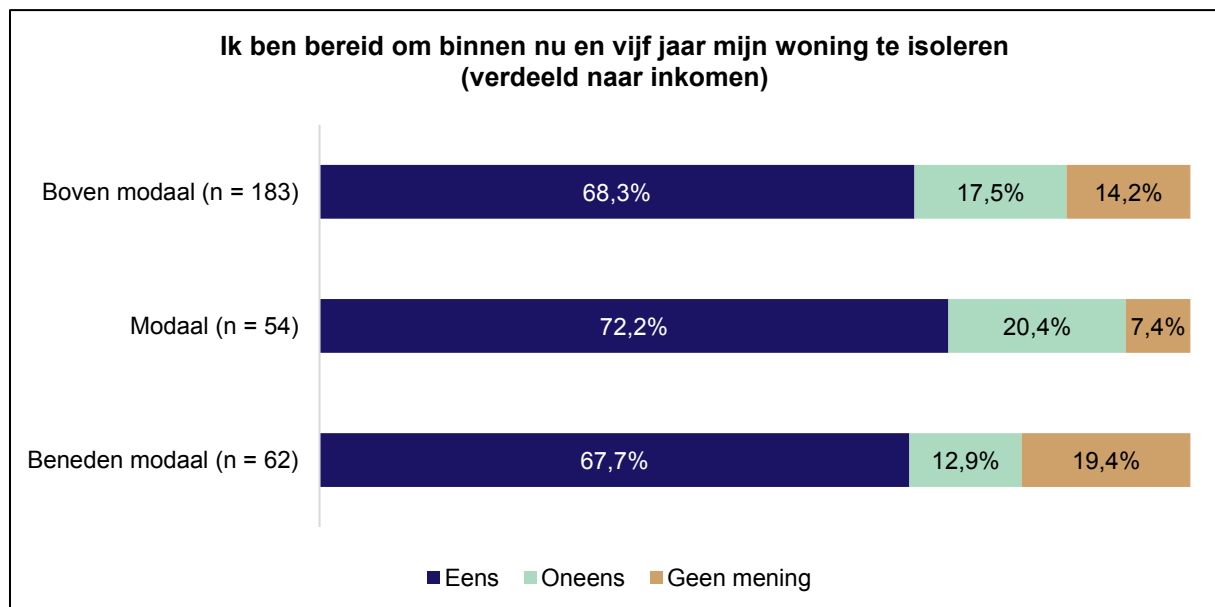

De resultaten voor deze stellingen zijn ook geanalyseerd per doelgroep. De groepen zijn echter te klein om betrouwbare uitspraken over te doen. De pragmatici lijken het minst bereid om aanpassingen aan hun woningen te doen. Van deze groep is ook bekend dat zij al veel aanpassingen hebben gedaan, dus het antwoord 'oneens' kan ook zijn gegeven omdat er al een aanpassing gedaan is.

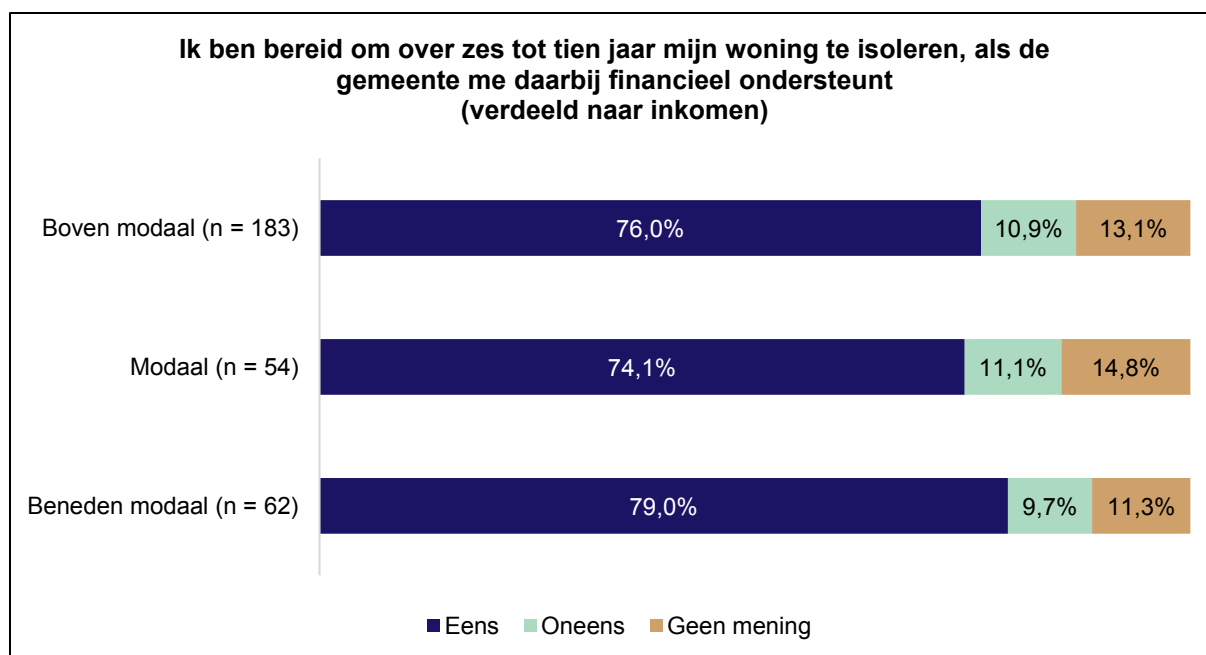
³ https://leidschendam-voorburg.incijfers.nl/jive?workspace_guid=0dc4a082-5a9d-4605-8a9e-522cfac8a848

Per inkomensniveau zijn wel verschillen gevonden in bereidheid. Met name respondenten met een bovenmodaal inkomen zijn bereid om binnen nu en vijf jaar te investeren om hun woning te isoleren (72,7%). Een opvallend verschil is dat met name de beneden modale inkomens minder dan gemiddeld bereid zijn te investeren om hun woning te isoleren terwijl zij wel bereid zijn hun woning te isoleren. Ook geeft een relatief grote groep aan het niet te weten (19,4%).

Voor de lange termijn (zes tot tien jaar tijd) zijn er nog nauwelijks verschillen tussen de drie inkomensgroepen. Deze worden daarom niet apart weergegeven. Wanneer de gemeente het isoleren van woningen financieel zou ondersteunen, dan neemt de bereidheid bij alle inkomensklassen fors toe. De bereidheid bij de beneden-modale inkomens stijgt het meeste (53,2% tegenover 79,0%).

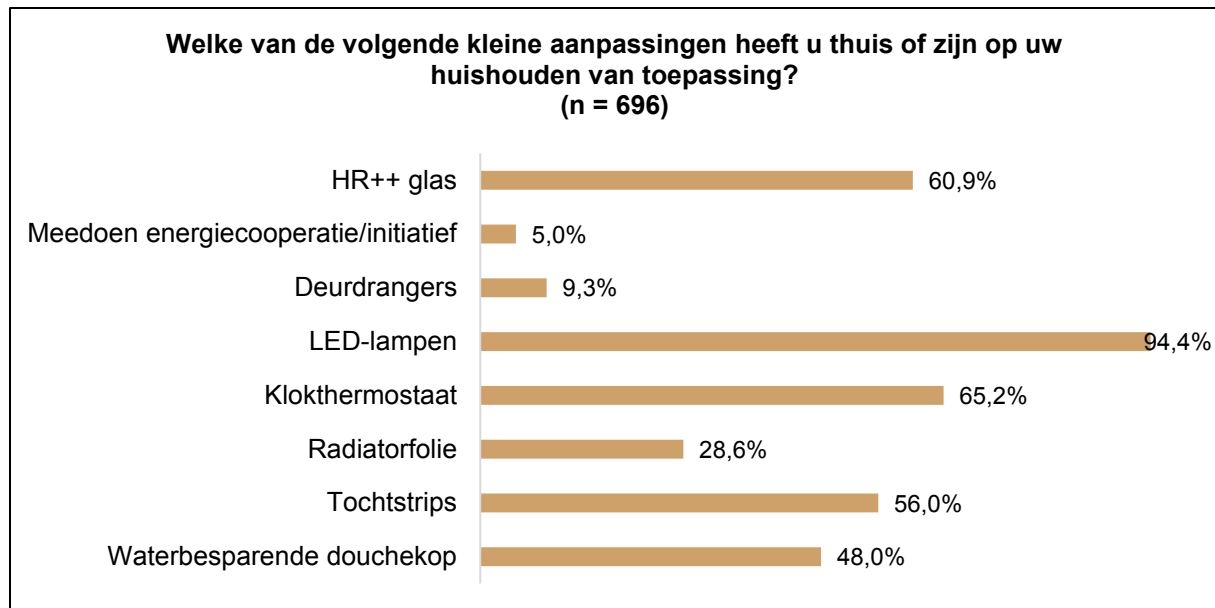
Er is ook bekeken of het huidige energielabel nog verschil maakt in bereidbaarheid om te isoleren of investeren. Dat is niet het geval. Het huidige energielabel lijkt daarom geen effect te hebben op de bereidheid om het huis (verder) te verduurzamen.

Er zijn drie belangrijke resultaten in dit thema gevonden:

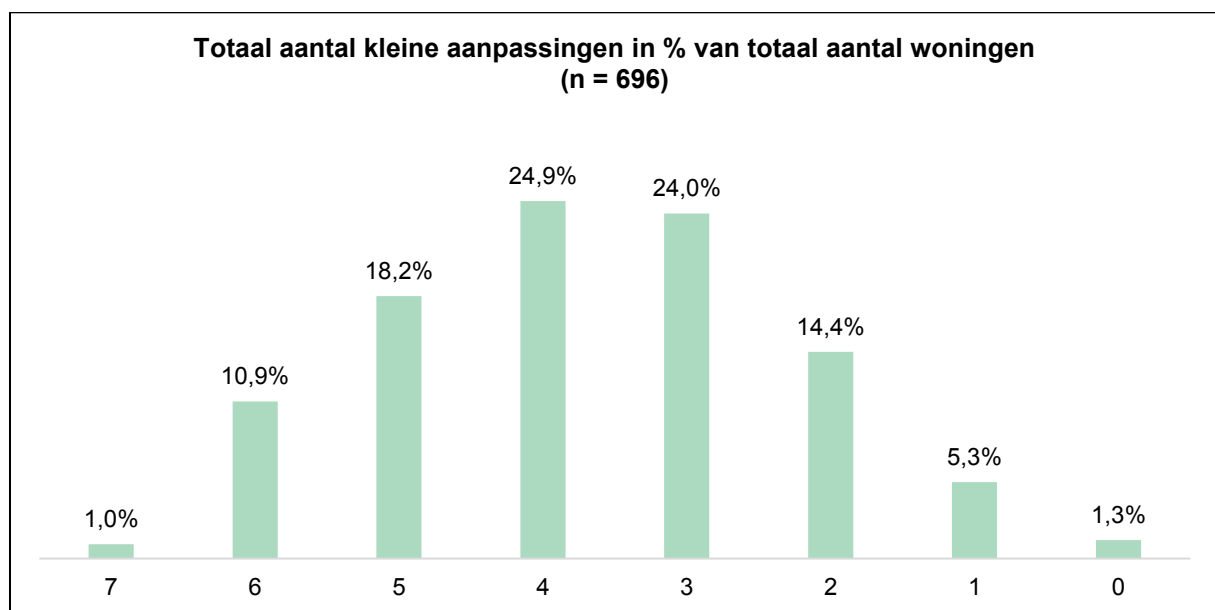
- Op korte termijn zijn met name de bovenmodale inkomens meer bereid om te investeren in hun woning (bij woningen die energielabel C of lager hebben).
- Op korte termijn zijn de bovenmodale inkomens minder bereid om te isoleren, dan te investeren. Waarschijnlijk komt dit doordat geld een minder grote rol speelt, maar tijd en kennis belangrijke redenen zijn om het niet te doen. Bij de beneden-modale inkomens is dit juist andersom: daar is de bereidheid om te isoleren juist hoger dan de bereidheid om te investeren. Hier is geld dus waarschijnlijk een reden voor minder bereidheid.
- Op de lange termijn stijgt de bereidheid om de woning te isoleren het meeste bij de beneden-modale inkomens wanneer de gemeenten financiële ondersteuning zou bieden.

Kleine aanpassingen

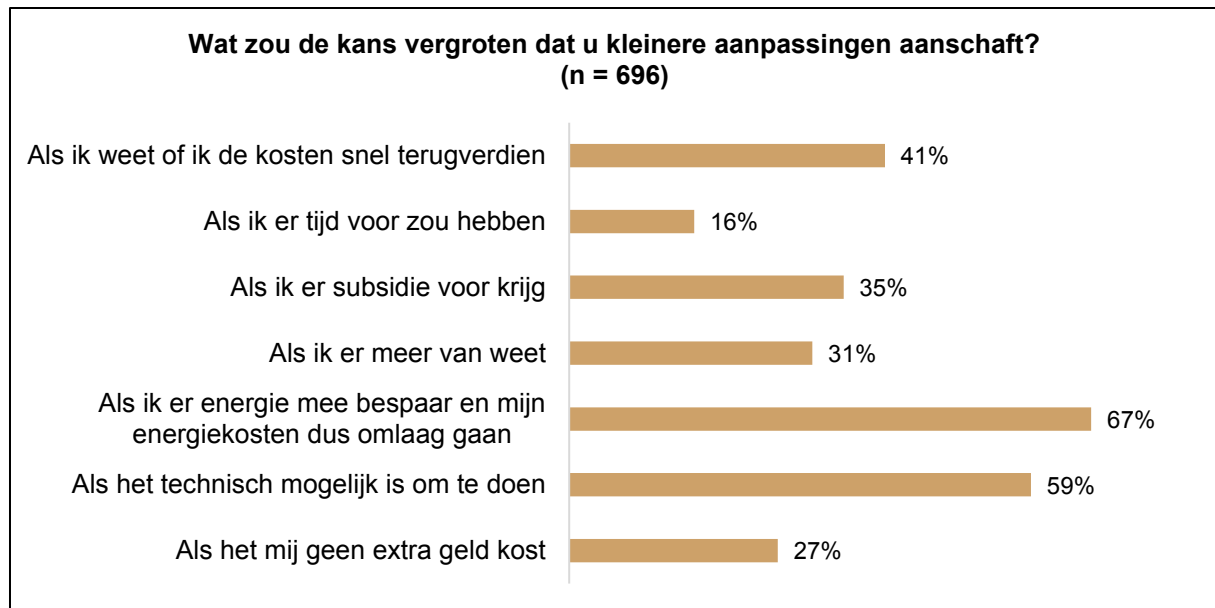
Aan respondenten (met een koopwoning) werd gevraagd welke kleine aanpassingen zij al in huis hebben. Energiebesparende apparaten, zoals LED-lampen (94,4%) zijn de meest voorkomende aanpassingen. Daarnaast zijn klokthermostaten (62,5%) en HR++ glas ook veelvoorkomend (60,9%). Meedoen aan een energiecoöperatie of -initiatief (5,0%) of het plaatsen van deurdrangers (9,3%) zijn de minst voorkomende aanpassingen.

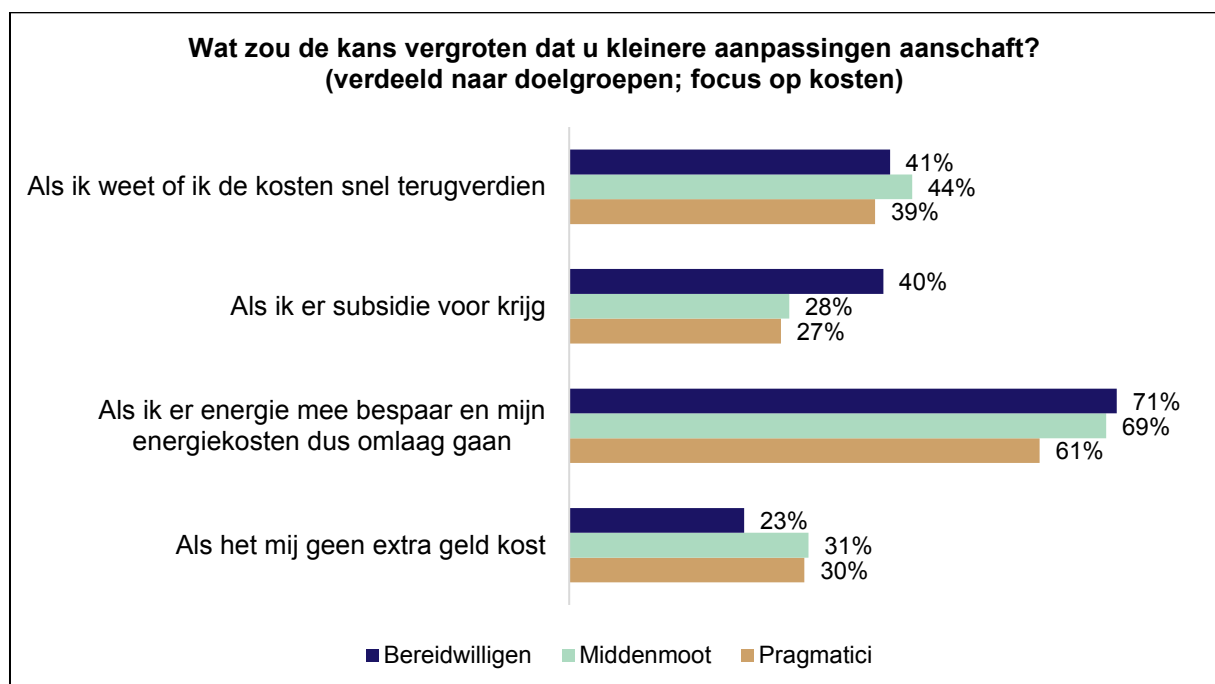
Kleine aanpassingen kunnen worden ook weergegeven in aantallen per woning. Bijna de helft (48,9%) van de woningen heeft drie of vier kleine aanpassingen in de woning.

De belangrijkste triggers om toch kleine aanpassingen aan te schaffen zijn: een energiebesparing en daarmee een kostenbesparing (67%), als het technisch mogelijk is om te doen (59%), en als men weet of ze de kosten/investering snel terugverdienen (41%). Er tijd voor hebben lijkt de minst belangrijke trigger om kleine aanpassingen aan te schaffen (16%).

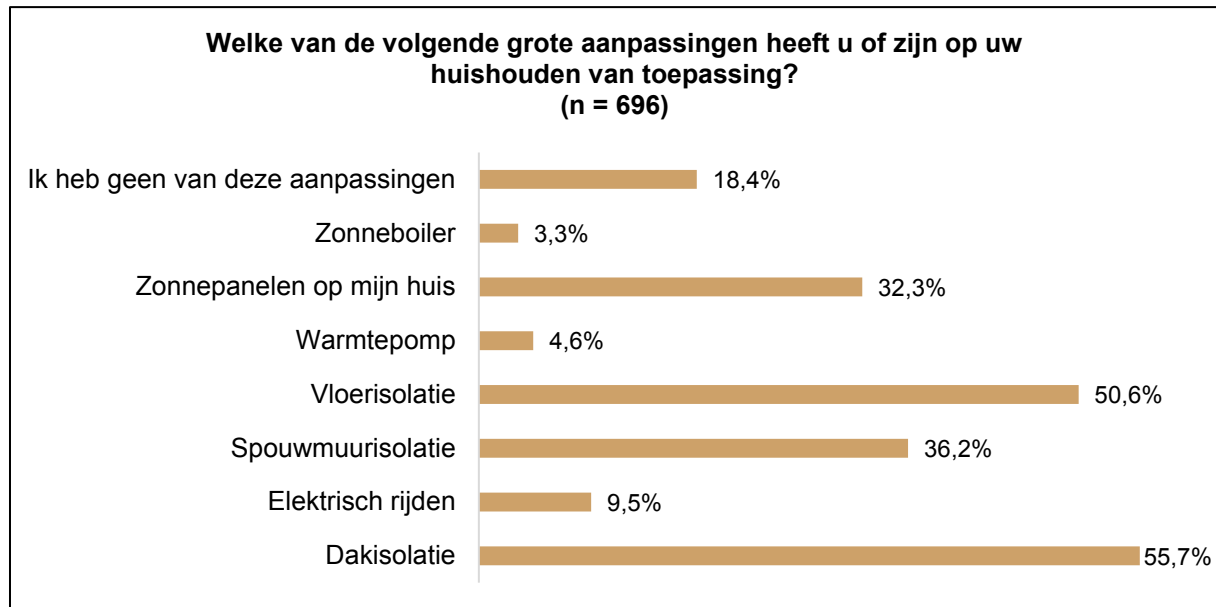
Er zijn geen grote verschillen in triggers te vinden voor de verschillende doelgroepen als het op kleine aanpassingen aankomt. Opvallend is dat 40% van de bereidwilligen antwoordt door een subsidie overstag te gaan. In thema 4: motivatie gaf deze groep aan het minst door kosten te worden gedreven.

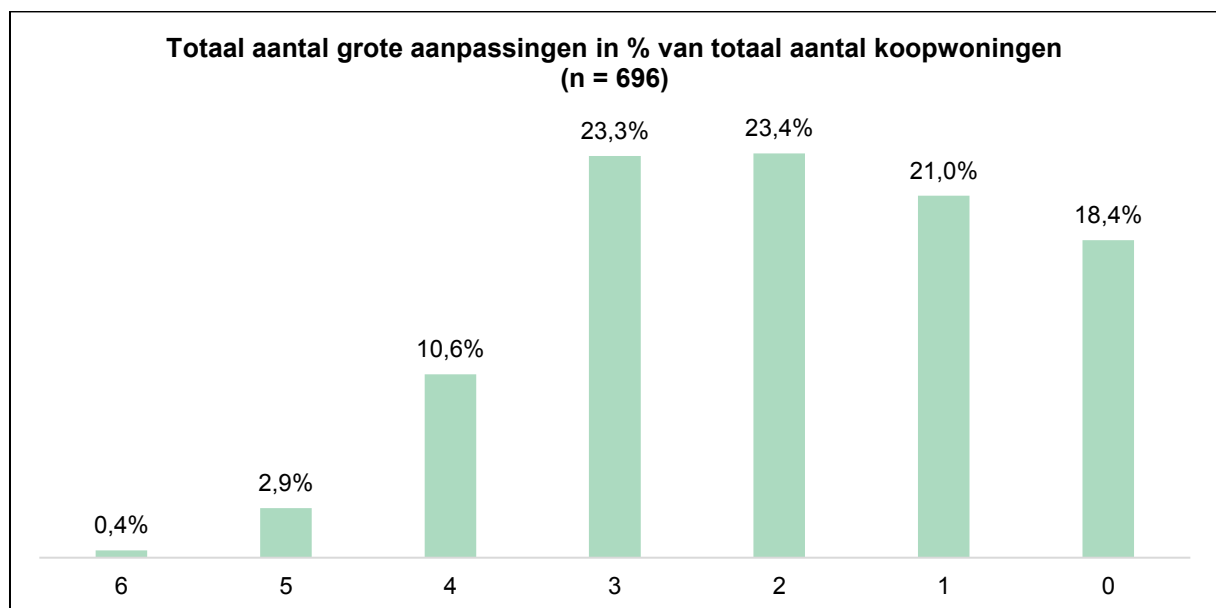

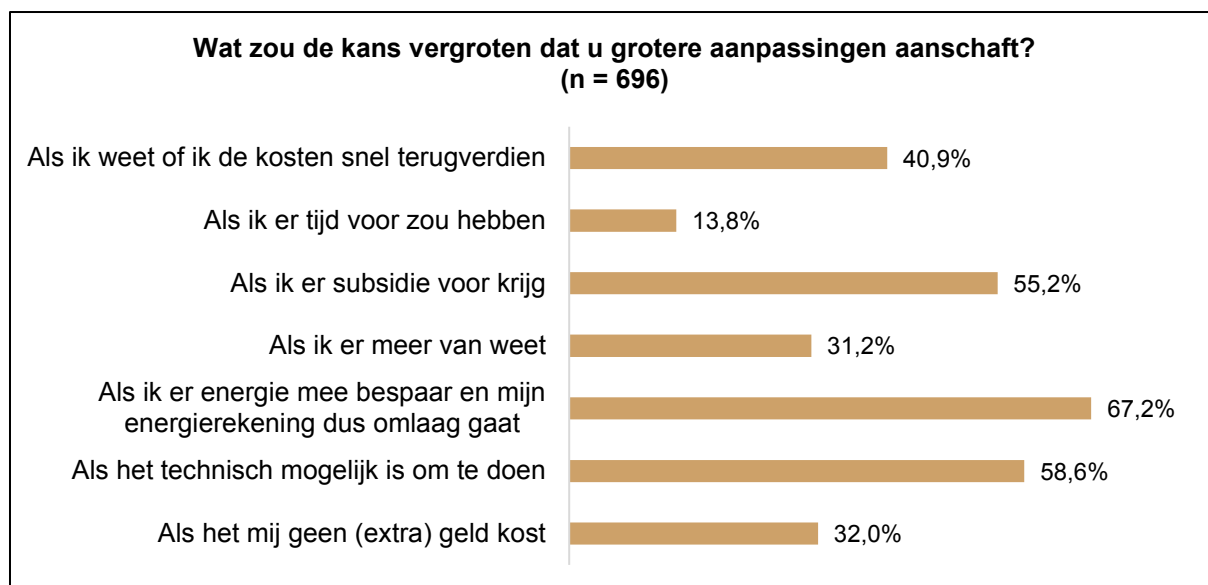
Grote aanpassingen

Aan respondenten (met een koopwoning) werd gevraagd welke grote aanpassingen zij al hebben getroffen. Het isoleren van de woning door middel van dakisolatie (55,7%) of vloerisolatie (50,6%) zijn de meest voorkomende grote aanpassingen. Daarna volgt de spouwmuurisolatie met 36,2%. Ruim een derde (32,3%) van de inwoners met een koopwoning geeft aan al zonnepanelen te hebben.

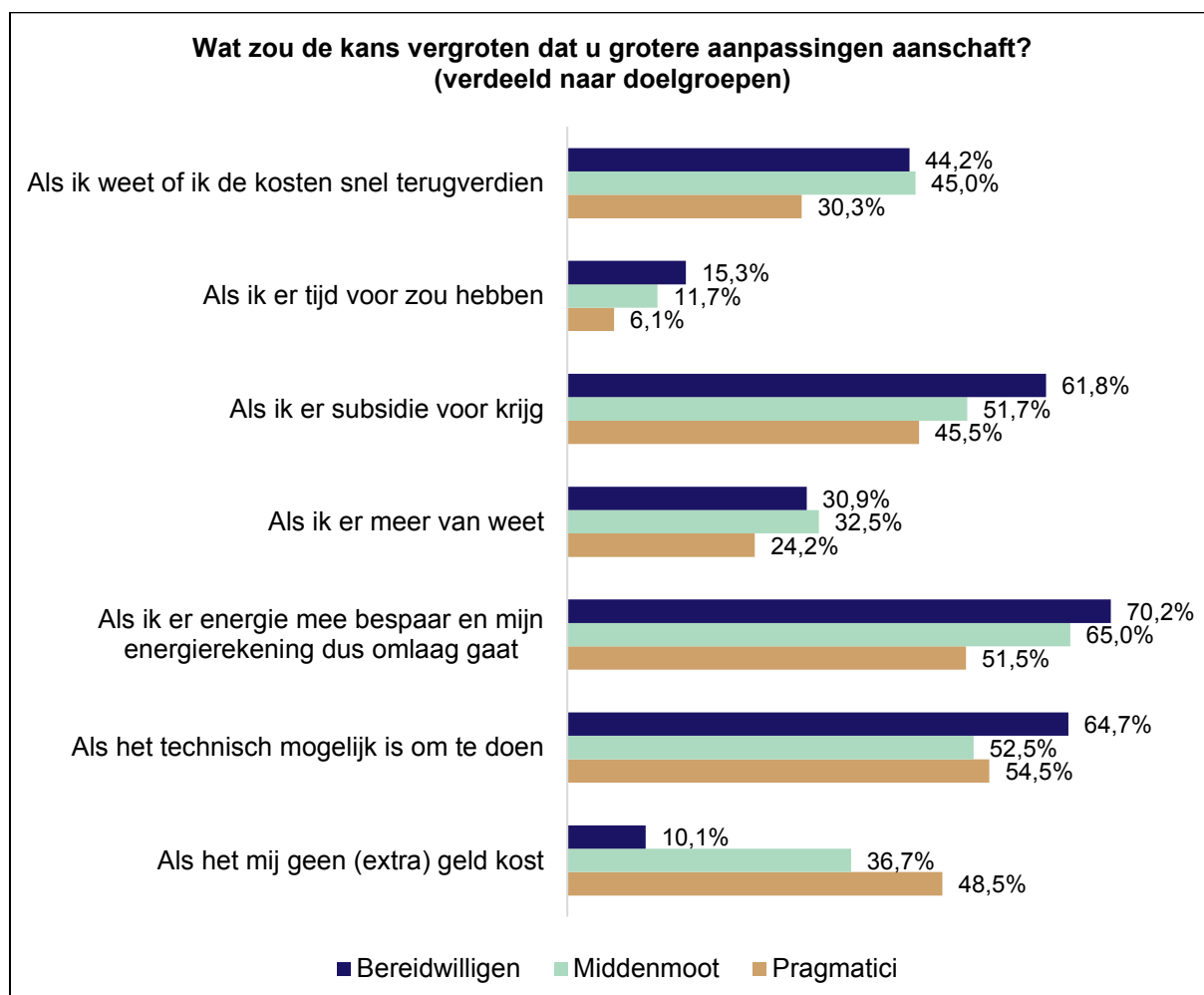

Ook al heeft de helft van de woningen een vorm van isolatie getroffen, zijn het aantal aanpassingen per woning vrij verschillend. Bijna een vijfde van de woningen heeft nog geen van deze aanpassingen (18,4%).

Er zijn weinig verschillen in triggers te vinden voor de verschillende doelgroepen als het op grote aanpassingen aankomt. Bereidwilligen scoren lager dan gemiddeld bij het antwoord 'als het mij geen extra geld kost' (10,1%). De pragmatici scoren hier juist hoger dan gemiddeld (48,5%). Opvallend is dat de bereidwilligen wel het hoogst scoren op het antwoord 'als ik er subsidie voor krijg' (61,8%).

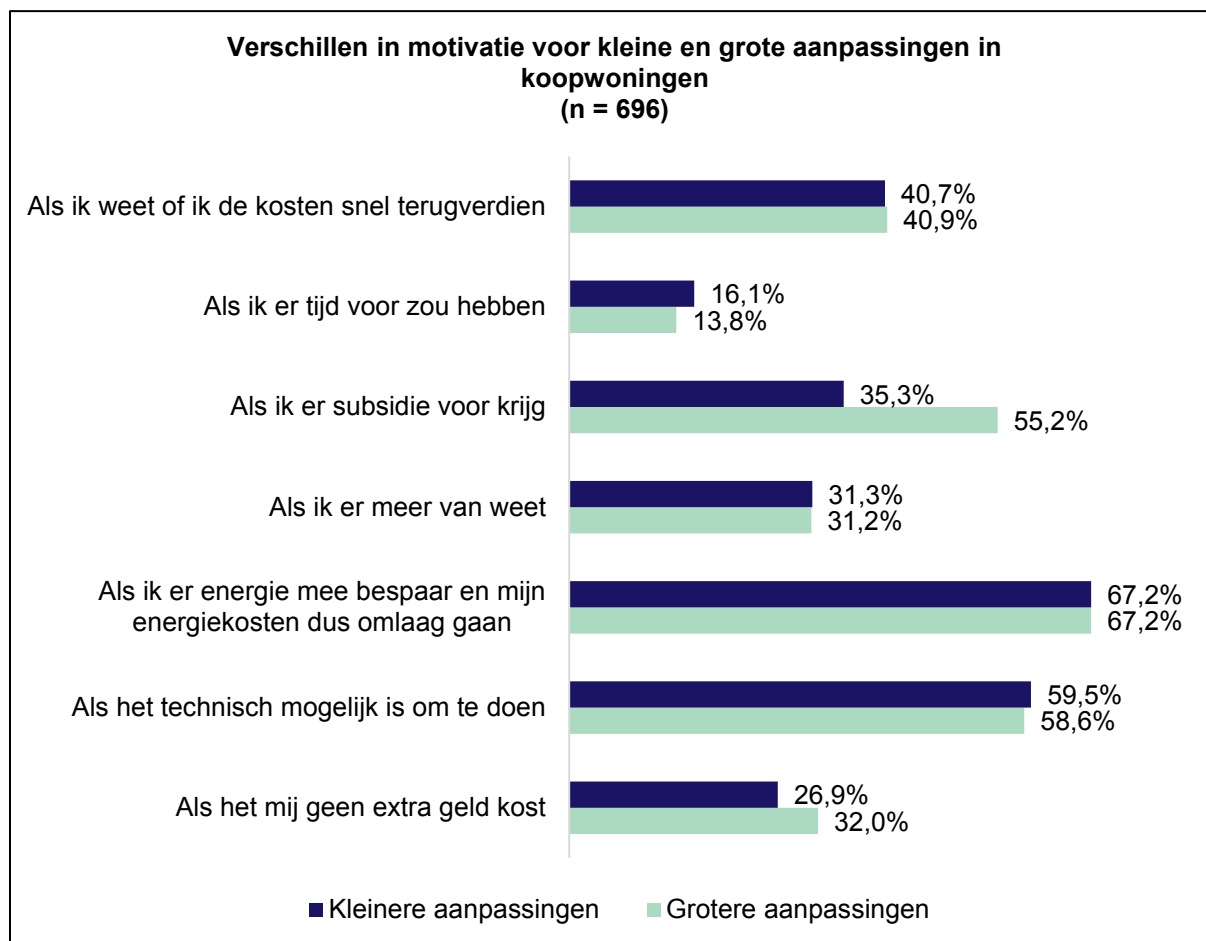

Verschillen in motivatie

Als de motivatie voor kleinere en grote aanpassingen in koopwoningen met elkaar vergeleken wordt, zijn er weinig verschillen.

- Voor grotere aanpassingen zijn met name het krijgen van subsidie belangrijke triggers om over te gaan op grotere aanpassingen, in vergelijking met kleinere aanpassingen.
- Verder blijft de motivatie nagenoeg gelijk.

Verschillen in aantallen grote en/of kleine aanpassingen bij koopwoningen

Het aantal woningen met kleine en grote aanpassingen zijn ook onderling met elkaar vergeleken. Zo is bekeken of een woning met kleine aanpassingen, ook veel grote aanpassingen heeft, of juist niet.

Daar zijn nog een aantal inzichten uit voortgekomen:

- Woningen die geen kleine aanpassingen hebben, hebben ook geen grote aanpassingen getroffen.
- Woningen die een of twee grote aanpassingen hebben getroffen, hebben vrijwel geen kleine aanpassingen getroffen.
- Woningen die meer dan twee grote aanpassingen hebben getroffen, hebben ook minstens een kleine aanpassing.
- Met name hoge inkomens hebben meerdere grote en kleine aanpassingen getroffen.
- Slechts 3% van de woningen met zeven kleine aanpassingen, heeft ook een grote aanpassing getroffen. Dat wil zeggen dat de overstap van kleine naar grote aanpassingen, waarschijnlijk als zeer groot wordt ervaren.

Vereniging van eigenaren

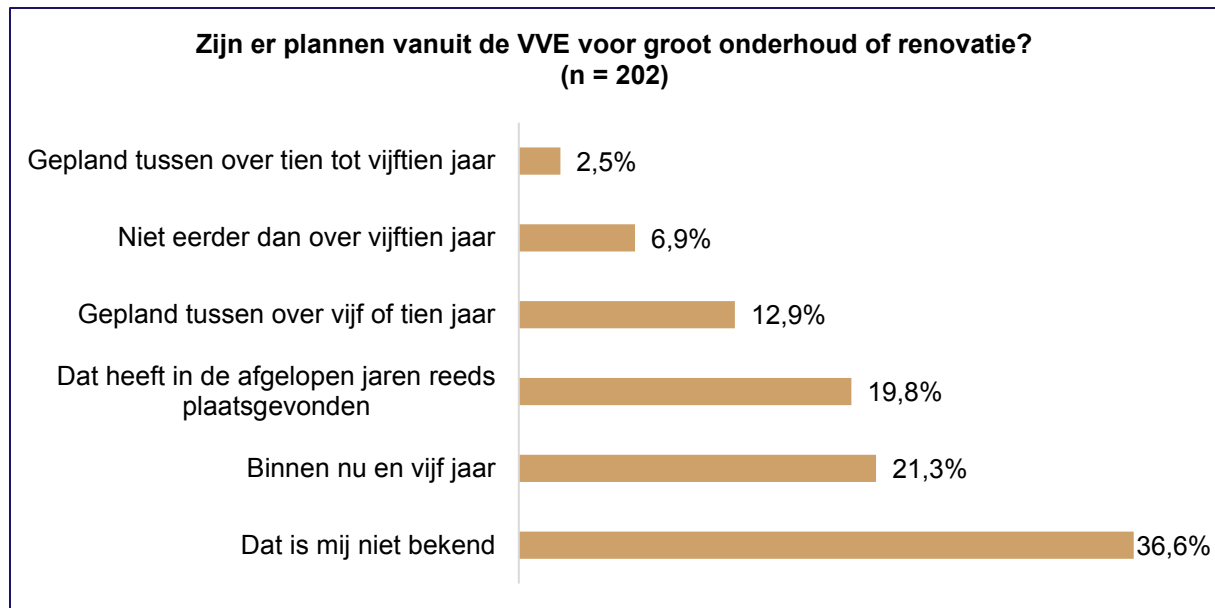
Respondenten die lid zijn van een VVE ontvingen twee extra vragen.

Bent u lid van een VVE? (n = 709)		
Ja	204	28,7%
Nee	506	71,3%

Bij slechts 11,5% van de verenigingen van eigenaren spelen er plannen om zonnepanelen te realiseren. Een opvallend resultaat is dat bij 42,3% van de woningeigenaren niets bekend is over plannen.

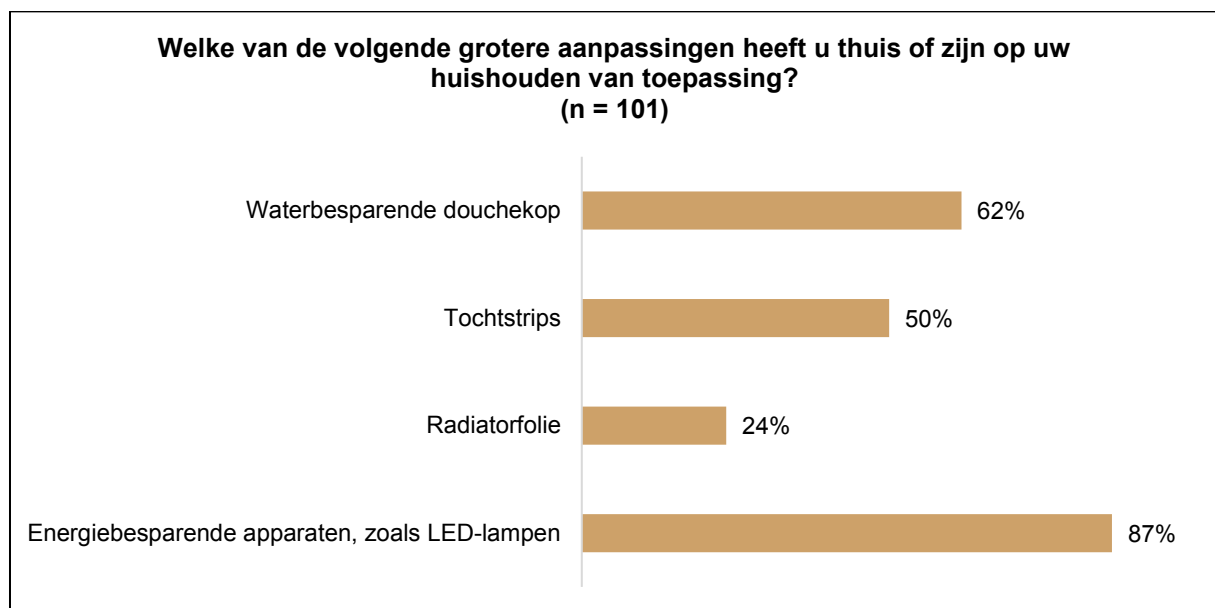

Groot onderhoud of renovatie is bij 19,8% van de woningen al uitgevoerd. Daarnaast wordt bij nog eens een vijfde deel van de woningen (21,3%) dit onderhoud binnen nu en vijf jaar uitgevoerd.

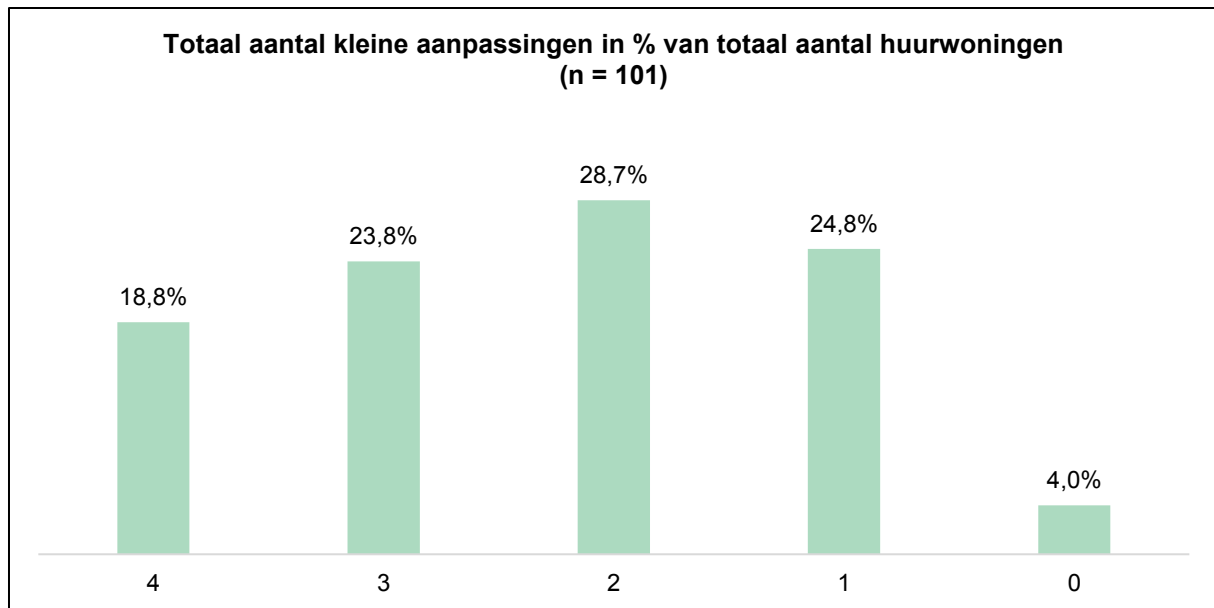

Thema 9: Huurwoningen

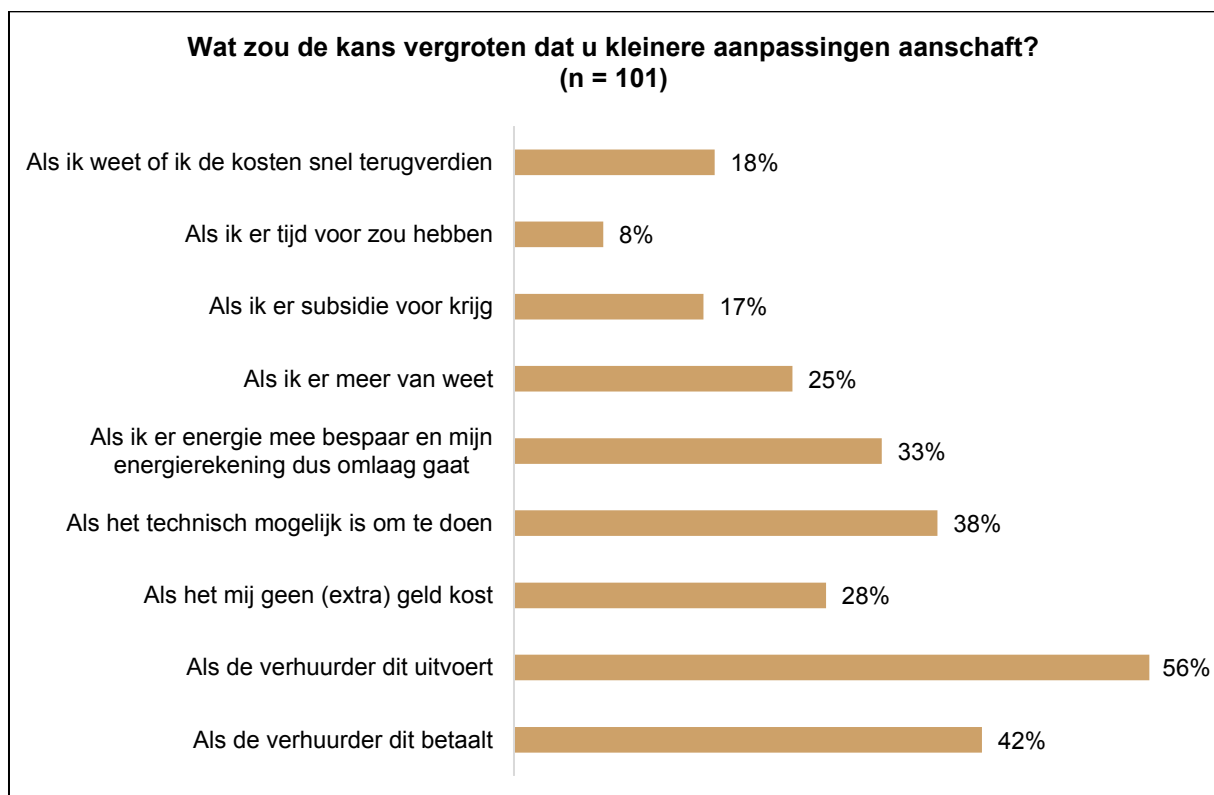
Aan respondenten (met een huurwoning) werd gevraagd welke kleine aanpassingen zij al in huis hebben. Energiebesparende apparaten, zoals LED-lampen (87%) zijn de meest voorkomende aanpassingen. Daarnaast wordt een waterbesparende douchekop door 62% van de inwoners genoemd.

In de grafiek hieronder wordt het aantal kleine aanpassingen per woning weergegeven. Slechts 4% van de huurwoningen heeft geen van de genoemde aanpassingen.

Ruim de helft van de respondenten zou kleinere aanpassingen aanschaffen als de verhuurder de werkzaamheden daarvoor uitvoert (56%). Een iets kleinere groep vindt het belangrijk dat de verhuurder dit betaalt (42%). Ook moet de aanpassing technisch mogelijk zijn (38%). Er tijd voor hebben is ook voor huurders de minst belangrijke trigger om kleine aanpassingen aan te schaffen (8%).

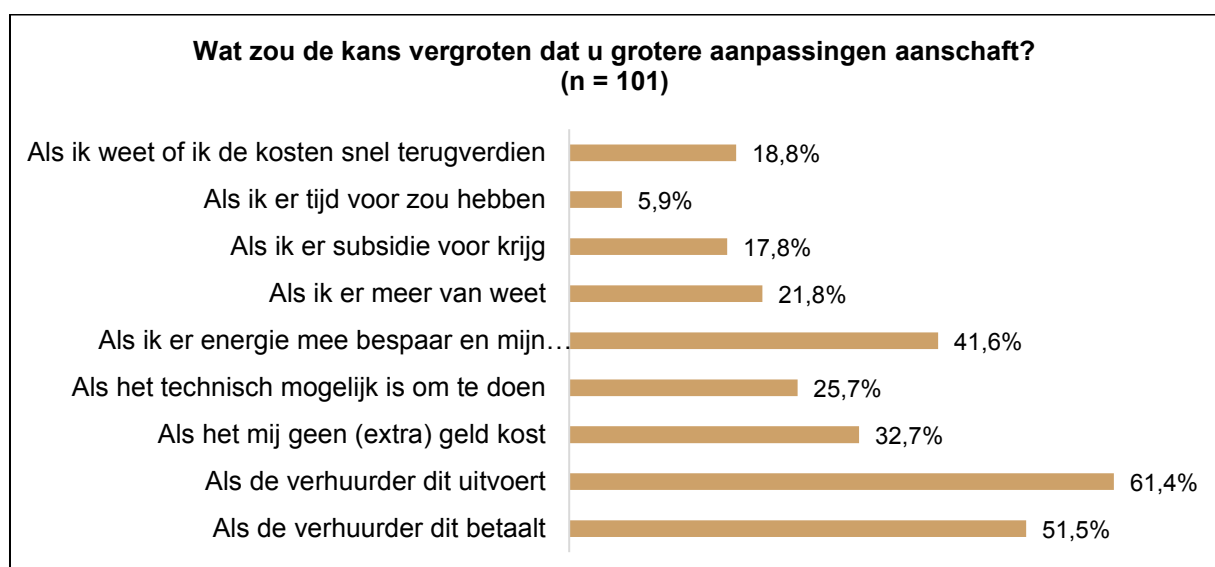
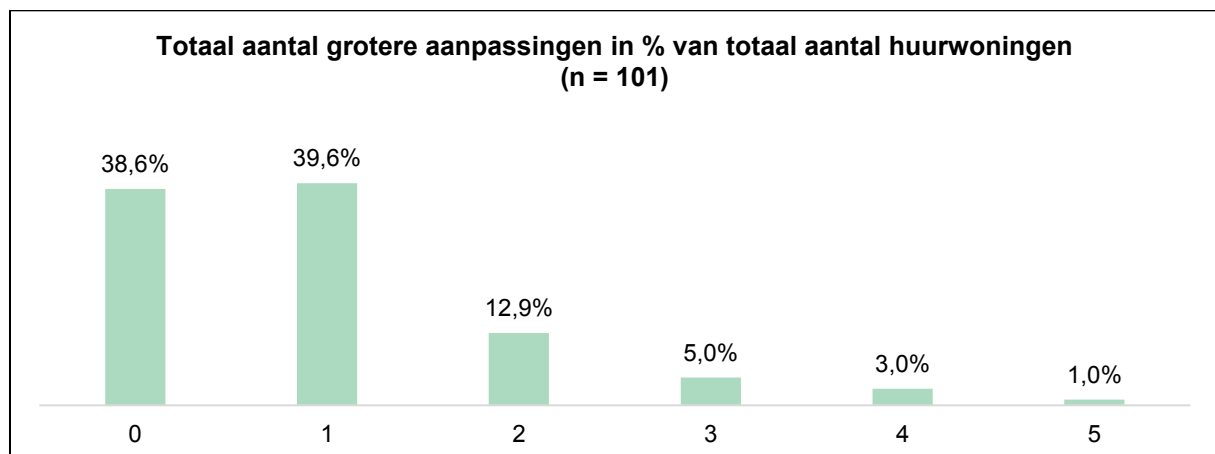
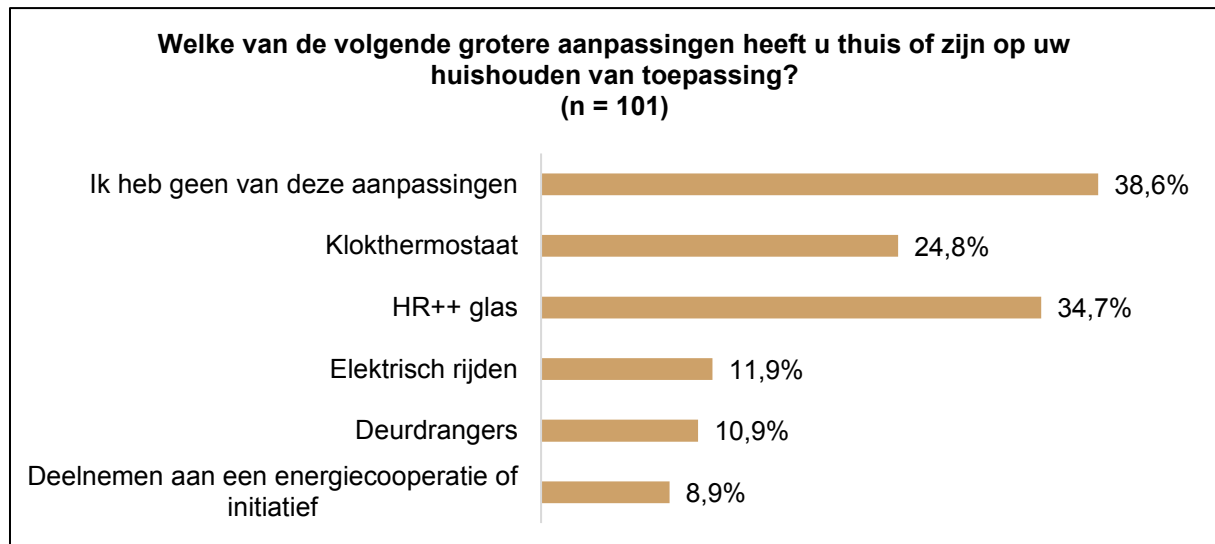

De groep huurders is voor een weergave in specifieke doelgroepen te klein voor een betrouwbaar resultaat. Deze wordt daarom niet weergegeven.

Grote aanpassingen

Aan respondenten (met een huurwoning) werd gevraagd welke grote aanpassingen zij al hebben getroffen. Het grootste gedeelte van de invullers geeft aan geen aanpassingen te hebben (38,6%).

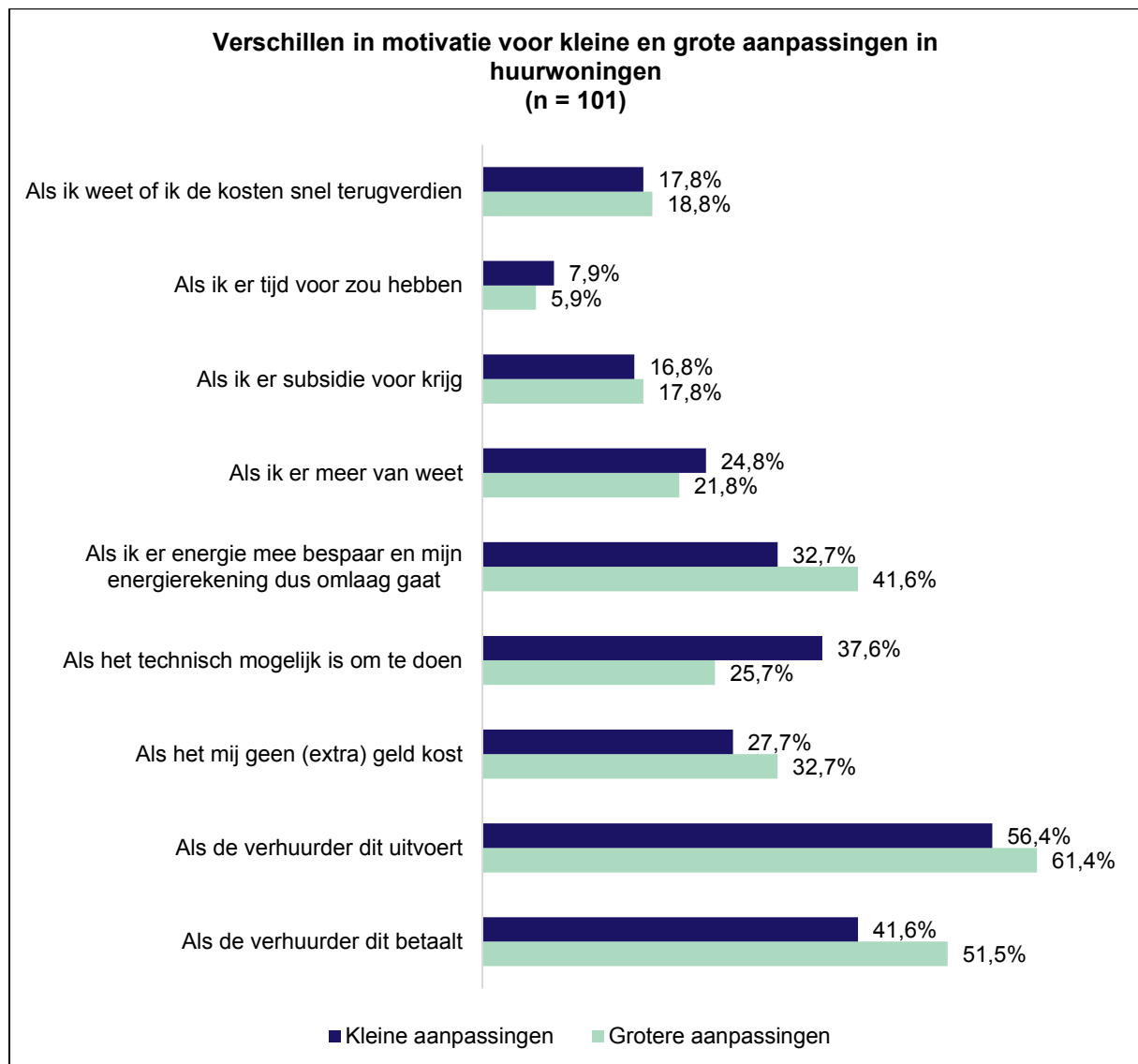

Verschillen in motivatie

Als de motivatie voor kleinere en grote aanpassingen met elkaar vergeleken wordt, vallen twee verschillen op:

- Voor kleinere aanpassingen zijn kennis en de technische mogelijkheid belangrijker dan voor grotere aanpassingen.
- Voor grotere aanpassingen zijn met name energiebesparing en de betaling door de verhuurder belangrijke triggers in vergelijking met kleine aanpassingen.

Thema 10: Afsluitende vragen

De gemeente komt graag met u in contact. Kunt u aangeven waarvoor wij u eventueel mogen benaderen? (n = 869)		
Ik wil graag meeloten voor een van de 20 cadeaubonnen	383	44,1%
Uitnodigen om mee te praten over de energietransitie	262	30,1%
Vaker meedoen aan vragenlijsten	367	42,2%
Vragen of een verdiepend gesprek over deze enquête	241	27,7%
De gemeente mag mij niet benaderen	189	21,7%

Onderzoeksverantwoording

Hoofdstuk 3

Achtergrond invullers

Respons uit alle wijken

Uit alle wijken in de gemeente zijn resultaten binnengekomen. De verdeling qua wijken komt ook redelijk overeen met de werkelijke verdeling in gemeente Leidschendam-Voorburg. Met name de wijk Prinsenhof, de Heuvel/Amstelveen, Bovenveen en Voorburg-Noord zijn ondervertegenwoordigd. De totale resultaten per wijk zijn sowieso te laag, waardoor wijkgerelateerde uitspraken zeer indicatief worden. Er zijn daarom op basis van de wijkverdeling geen resultaten weergegeven.

Wijk op basis van postcode	Aantal keer ingevuld	Respons inwoners Leidschendam-Voorburg	Alle inwoners Leidschendam-Voorburg
Niet ingevuld	369	n.v.t.	n.v.t.
De Zijde / Duivenvoorde / Park Veursehout	52	10,4%	7,0%
Prinsenhof	15	3,0%	7,4%
t Lien / De Rietvink	47	9,4%	9,0%
Stompwijk	12	2,4%	3,1%
Leidschendam-Zuid en omgeving	40	8,0%	3,8%
De Heuvel / Amstelveen	6	1,2%	4,1%
Damsigt en omgeving	90	18,0%	9,4%
Essesteijn	53	10,6%	7,5%
Voorburg Midden	32	6,4%	9,8%
Bovenveen	28	5,6%	9,3%
Voorburg Noord	29	5,8%	9,3%
Voorburg West / Park Leeuwenbergh	44	8,8%	6,9%
Voorburg Oud	52	10,4%	9,5%

Meer oudere dan jonge invullers

Van alle leeftijdscategorieën is respons binnengekomen. Van de 869 respondenten hebben 558 hun leeftijd niet ingevuld, omdat dit veld niet verplicht was. De jongste deelnemer aan de enquête was 15 jaar. De gemiddelde leeftijd van de respondenten die hun leeftijd in hebben gevuld is 54 jaar. Dat zegt echter niets over de resultaten in de enquête, aangezien van ruim twee derde de leeftijd niet bekend was. Er is daarom geen herweging op basis van leeftijd toegepast.

Leeftijd	Aantal keer ingevuld	Respons inwoners Leidschendam-Voorburg	Alle inwoners Leidschendam-Voorburg
Niet ingevuld	558	n.v.t.	n.v.t.
Jonger dan 18 jaar	2	1%	19%
18 t/m 23 jaar	2	1%	5%
24 t/m 27 jaar	4	1%	4%
28 t/m 34 jaar	20	5%	8%
35 t/m 44 jaar	62	16%	13%
45 t/m 54 jaar	67	18%	14%

55 t/m 64 jaar	66	17%	14%
65 t/m 74 jaar	129	34%	12%
75 jaar en ouder	28	7%	11%

Veel deelname door gezinnen

Van elk type huishouden is respons binnengekomen. Met name de groep alleenstaanden is ondervertegenwoordigd in de enquête. Dat heeft niet te maken met het aantal ingevulde enquêtes, maar wel met de verhoudingen ten opzichte van de overige huishoudens in de gemeente. Zo is er ook een oververtegenwoordiging van huishoudens met (thuiswonende) kinderen en samenwonende volwassenen.

Samenstelling huishouden	Aantal keer ingevuld	Respons inwoners Leidschendam-Voorburg	Alle inwoners Leidschendam-Voorburg
Niet ingevuld	99	n.v.t.	n.v.t.
Alleenstaand	139	18%	42%
Eenoudergezin	32	4%	8%
Samenwonend of getrouwd paar met (thuiswonende) kinderen	345	44%	23%
Samenwonend of getrouwd paar zonder (thuiswonende) kinderen	264	34%	26%
Overig		n.v.t.	1%

Veel deelname door hoogopgeleiden

Met name respondenten met een hbo- of wo-achtergrond hebben deelgenomen aan de enquête. Er is wel vanuit elk opleidingsniveau gereageerd. De hoge opleidingen kunnen de resultaten in de enquête beïnvloeden. De doelgroepen die zijn opgehaald komen wel overeen met de opleidingsniveaus hieronder.

Opleidingsniveau	Aantal keer ingevuld	Respons inwoners Leidschendam-Voorburg
Niet ingevuld	98	11%
Basisonderwijs	1	0%
VMBO-g/t, havo, vwo, -onderbouw	11	1%
Vmbo-b/k, mbo 1	13	1%
Mbo 2 en mbo 3	21	2%
Mbo 4	44	5%
Havo, vwo	50	6%
Hbo, wo-bachelor	253	29%
Hbo- wo-master, doctor	367	42%
Weet niet of onbekend	11	1%

Besteedbaar inkomen

In sommige thema's wordt ook verwezen naar een boven-, beneden of modaal inkomen. Ook het inkomensniveau is 179 keer niet ingevuld. Daarom zijn de verschillende antwoorden opgedeeld in grotere categorieën om toch vergelijkingen te kunnen maken. Een modaal inkomen is daarbij vastgesteld op 2.600 euro per maand.

Besteedbaar inkomen	Aantal keer ingevuld	Respons inwoners Leidschendam-Voorburg	Indeling
Niet ingevuld	179	21%	n.v.t.
Minder dan 1.500	48	6%	Beneden modaal
Tussen 1500 en 2000	62	7%	Beneden modaal
Tussen 2000 en 2500	73	8%	Beneden modaal
Tussen 2500 en 3000	116	13%	Modaal
Meer dan 3000	391	45%	Boven modaal

Respons en toegepaste weging

Dit onderzoek is uitgevoerd in de zomermaanden van 2020. De online vragenlijst kon worden ingevuld vanaf vrijdag 19 juni tot en met woensdag 16 september 2020.

De vragenlijst is 869 keer ingevuld. Niet alle respondenten hebben alle velden ingevuld. Er is voor gekozen om deze respondenten niet eruit te filteren, om zoveel mogelijk gegevens te behouden. Bij elke figuur in dit rapport staat een (n = xxx) weergegeven. De 'N' geeft weer op hoeveel antwoorden de percentages gebaseerd zijn.

Doelgroepensegmentatie

In dit onderzoek wordt gebruik gemaakt van het doelgroepensegmentatiemodel van de Publieksmonitor Klimaat en Energie 2019. Op basis van de factoren 'motivatie' en 'gedrag' worden respondenten ingedeeld in een categorie. Deze twee factoren zijn opgedeeld in drie groepen en met elkaar gekruist. Dit levert negen doelgroepen op. De doelgroepen zijn daarnaast opgesplitst in koop- en huurwoningen, zodat ook vergelijkingen kunnen worden gemaakt op het niveau van woningtype.

Toewijzing van groep 'motivatie' op basis van antwoord

Vraag: In hoeverre voelt u zich gemotiveerd om, binnen uw eigen mogelijkheden, keuzes te maken die helpen om klimaatverandering tegen te gaan? (n = 830)		
In zeer grote mate of in grote mate	Niet in grote, niet in kleine mate	In kleine mate of in zeer kleine mate/helemaal niet
Hoge motivatie	Gemiddelde motivatie	Lage motivatie

Toewijzing van groep 'gedragingen'

In de publieksmonitor wordt de segmentatie uitgevoerd op 20 gedragingen. Zoveel aanpassingen zijn niet uitgevraagd in deze enquête. Daarom is het model aangepast naar 12 gedragingen.

Vraag: In hoeverre voelt u zich gemotiveerd om, binnen uw eigen mogelijkheden, keuzes te maken die helpen om klimaatverandering tegen te gaan? (n = 830)		
0, 1, 2 of drie aanpassingen	4, 5, 6 of 7 aanpassingen	8, 9, 10, 11 of 12 aanpassingen
Weinig gedragingen	Gemiddeld aantal gedragingen	Veel gedragingen

	Bereidwilligen	Middenmoot	Pragmatici
<i>Hoge motivatie</i>	Hoge motivatie/weinig gedragingen (n = 85)	Hoge motivatie/gemiddeld aantal gedragingen (n = 308)	Hoge motivatie/veel gedragingen (n = 130)
Motivatie	Gemiddelde motivatie/weinig gedragingen (n = 41)	Gemiddelde motivatie/gemiddeld aantal gedragingen (n = 98)	Gemiddelde motivatie/veel gedragingen (n = 20)
<i>Lage motivatie</i>	Lage motivatie/weinig gedragingen (n = 39)	Lage motivatie/gemiddeld aantal gedragingen (n = 54)	Lage motivatie/veel gedragingen (n = 17)
	Weinig gedragingen	Gedrag	Veel gedragingen

Onderzoeksmethode

Alle inwoners van de gemeente Leidschendam-Voorburg zijn uitgenodigd om mee te doen aan het onderzoek. Het onderzoek was via een open link te vinden die is geplaatst op www.ingesprekmetlv.nl/energietransitie. Op deze website konden invullers en geïnteresseerden ook meer informatie over de energietransitie en het gehele traject lezen. Ook is via verschillende samenwerkingspartners, zoals woningcorporaties, Energy Common LV, en Stichting Duurzaam LV een extra oproep gedaan aan hun achterban om de enquête in te vullen. Daarnaast is de oproep geplaatst in plaatselijke kranten en via social media. De enquête is ook verspreid via de Upinion applicatie, dat de gemeente Leidschendam-Voorburg inzet om panelleden te benaderen in het digitaal burgerpanel.